

Хлеб небески и чаша живота

(Свети Николај Охридски и Жички и Преподобни
Јустин Ћелијски о Светој Литургији и Причешћу)

приредио

Владимир Димитријевић

Владимир Димитријевић:
Хлеб небески и чаша живота

Издавач: Лио, Горњи Милановац

За издавача: Слободан Обрадовић

Уредник: Јован Србуљ

Припрема и прелом: Издавачка кућа „Лио“

Штампа: Светлост, Чачак

Тираж: 1000

ISBN 978-86-83697-46-5

Хлеб небески и чаша живота

Свети Николај Охридски и Жички и
Преподобни Јустин Ћелијски о
Светој Литургији и Причешћу

приредио
Владимир Димитријевић

Лино, 2007.

Увод

У ове дане распећа србског народа, збуњени смо и смућени више него икад. И у породици, и у школи, и у држави, и у друштву. На невољу нашу, извесни знаци збуњености постоје и у нашој Цркви. Пост, исповест, причешћивање, богослужење – све као да је под знаком питања. А разлога за збуњеност нема. Јер имамо свеце за учитеље, и то скоро наше савременике – Светог Николаја Жичког и Преподобног Јустина Ћелијског. Они су, као и ми, живели у сумтно време, али су, просвећени Христом, знали путеве и излазе. И у њихово доба, под видом приче о обнови литургијског живота, било је речи о модернизацији богослужења, скраћивању постова и свему осталом, о чему се и данас воде полемике.

Ово је сведочење о њиховим схватањима путева и начина да се остане православан у доба у коме живимо.

Свети Николаје Жички и Преподобни Јустине Ћелијски, молитe Бога за нас!

Приређивач

*На Св. Свештеномученика Саву Горњокарловачког
и Св. Царске Мученике Романове 2007*

Свети Николај Жички о Литургији

У свом делу „Теодул“, које говори о личности Христовој као јединитој Своблаговести у историји човека и света, владика Николај даће дубоко виђење Светиње над светињама, Божанствене Литургије:

„Литургија је потврда љубави, Теодуле; Божје љубави према људима. Литургијом је Бог потврдио своју љубав према роду човечјем. Та потврда састоји се не само у жртвовању нечега свога него себе самога. Не свога, Теодуле, него себе. Изван те потврде немогуће је и тражити и наћи већу у свету. Од ове љубави нема нико веће, да ко душу своју положи за пријатеље своје. Такву љубав показао је Бог жртвујући Сина свог јединородног за све оне који поверују у Њега; а то и јесу пријатељи Божји.

Спаситељ света жртвовао је за род људски све своје, па најзад и себе. Посведочио је своју љубав и речима и делима и сузама и молитвама, још и непрестаним трудом и знојем, мучећи себе и глађу и жеђу и неспавањем и замором и сиромаштином. Претпоставимо, Теодуле, да си ти бачен у тамницу од неких злотвора. Па кад би ти чуо да се неки непознат човек, коме ти ниси учинио никаква добра у животу, трудио и мучио за твоје ослобођење, и жртвовао се онолико колико Исус – и без смрти – зар теби не би све то био довољан доказ да тај човек има велику љубав према

теби? Заиста, ти би примио то као довољан и предовољан доказ љубави. Јер било би нечовечно и неприродно кад би ти захтевао од њега да преко свега још и умре за тебе, па тек онда да поверујеш у његову љубав. Заиста неприродно и чудовишно. Но Христова љубав није неприродна него надприродна, боговска. Његова љубав као ни цела личност Његова никако се не може уоквирити у две три природне димензије. То је изванредно запазио и осетио апостол Павле, кад удивљен пише Ефесцима:

– „Да би могли разумети са свима светима што је ширина и дужина и дубина и висина,
– и познати претежнију од разума љубав Христову“
(Ефес. 3, 18).

Претежнију од разума љубав Христову, чујеш ли ти ово, Теодуле? Љубав Христова не може се разумом човечјим, поквареним и оземљеним, разумети нити досегнути. То исти апостол, умујући по разуму људском, на другом месту изјашњава овако:

„Једва ко умрије за праведника; за доброга можда би се неко усудио умријети.

Али Бог показује своју љубав ка нама што Христос још кад бијасмо грјешници умре за нас.“ (Рим. 5, 7-8).

А баш у то је божанска наслада: жртвовати се за онога ко се не нада жртви од тебе, и умрети за онога ко те мрзи. То само може Бог, или обожен човек, у кога се Бог уселио.

Чудна је птица пеликан. Она храни своје тиће рибицама из воде докле може наћи рибица. А кад није у стању такву храну донети својим младунцима она разгриза своју утробу и крв своју даје деци својој да се

исхране и жива остану. Пеликан тица од увек је била символ Христа. Када је све дао што је имао за своје верне и љубљене, Господ им је најзад понудио своје тело и своју крв, да их духовно нахрани и к престољу вечнога живота приведе.

Дивна је животиња јагње. Шта има дивније, кроткије и незлобније? У пантеонима многобожачких народа наћи ћеш обоготворене све животиње јаке, лукаве, насилне и крвожедне. Наћи ћеш слонове и лавове, крокодиле и змије, бикове и јарце, сове и кобце, мајмуне и вукове – све, нигде јагње. Заиста ово је за размишљање. Јер јагњетом је назват Син Божји, Месија. Јагње не убија а бива убијено. „Отац лажи и крвник људски од искони“ побунио је људе да обожавају све оне јаке лукаве насилне животиње, које убијају друге. А јагње не зна ни за лукавство нити за насилје. Ни лажи ни насилја нема у јагњету. Због тога онај Стрвинар није никада нудио људима помисао, да јагње прогласе богом нити да игде у свету подигну храм јагњету; мајмунима да, крокодилима да, змијама да, крагујима да – свима само не јагњету. Нигде се у свету није јагње обожавало, и нигде у свету није подигнут храм у част јагњета. Од Христа пак на овамо хиљаде и хиљаде храмова подигнуто је у част јагњета, Јагњета Божјег. Разрушено је хиљаде и хиљаде храмова крвожедним животињама у Европи, Америци, Аустралији и делом у Африци и Азији, а хиљаде и хиљаде опет постројени у част Јагњетову. У

хришћанском свету и нема другог храма осим храмова Јагњету. Последње је постало прво а прво последње.

Свештеници јеврејски посведневно су клали жртвене јагањце, вековима и вековима. Једва су прали руке „до лаката“ од крви јагњеће. Извежбани у клању јагањаца они су се острвили били и на све оне добре људе који су били слични јагањцима. Тако су они побили скоро све своје пророке, велике и мале и безбројне праведнике. Отуда реч Господња: „Пророк не може погинути изван Јерусалима“, т. ј. изван оне касапнице, где су извежбани касапи били свештеници. Ту је и Христос морао погинути, и од истих касапа.

Знао је Он то потпуно јасно. Зато је журио последњих дана пред смрт да искаже све што је потребно, да учини све, да предскаже све, да даде све, и да буде спреман на последњу и врховну жртву – на давање своје крви, себе самога.

Због тога, последње ноћи на земљи Он врши прву Литургију у историји света. У наше време посведневно се врше у Христово име хиљаде литургија у свету, али ми говоримо о оној првој Литургији на онај први Велики Четвртак у горници Јерусалимској. Он је био приносиатељ жртве и жртва и храм.

„И кад дође час, сједе за трпезу, и дванаест апостола с њим.

И рече им: *врло сам желео да ову пасху једем с вама прије него пострадам.*“

Провиђа Он, Јаснозриатељ, да му те ноћи предстоји страдање. Зна он да Ад кључа и несвесне слуге Ада у

Давидову граду дишу огњеном мржњом против Њега. И сатана и јеврејске старешине хоће само једно па једно: да Њега убију. Смртоносни желе смрт Животодавцу; вуци и змије обзинули су већ својим смрадним чељустима Јагње Божије. Нашли су себи једномишљеника и агента чак и у једном од дванаест апостола. Јевреји и ђаволи хоће смрт Његову из два разна разлога: Јевреји хоће да га убију, да га не би било више међу њима те да им не смета, а ђаволи хоће да Он буде убијен, да би душу Његову имали код себе, под својом влашћу, као и све остале душе, пре Њега. И тако по интелектуалном рачуну мрачних сила и њихових агената у човечјем облику смрт Његова има да буде корисна и за једне и за друге. Нису ни сањали како ће виша математика Божја да изигра њихову букварску аритметику.

„И кад јеђаху узе Исус хлеб и благословивши преломи га и даде им, и рече: *примите једите ово је тијело моје.*

И узе чашу и давши хвалу даде им говорећи: *пијте из ње сви, јер је ово крв моја новог зајета која ће се пролити за многе ради отпуштења грјеха.*“

И чудо и љубав.

И није толико ствар чуда колико љубави.

За јеретичке богослове и надмене философе Запада наравно чудо је овде главно питање. Како то да хлеб постане тело а вино крв Христова? Као да сваки дан хлеб и вино не постају у нама тело и крв наша. Али то

је, веле они, по процесу природном! Као тобож да је тај процес сам од себе а не од Бога. Својом речју Бог је уредио, да зуби, језик, стомак и стомачне киселине претварају хлеб у тело и вино у крв нашу. То је посредан пут делања Творчева. Али Творац може дејствовати непосредно речју Својом, и непосредно и тренутно свршити онај посао који стомак свршава дуго и тромо. Јер је јача реч Божја од стомака. Јер је и стомак производ једне речи Божје. Христос је и без једне речи, него само помишљу, претворио шест судова воде у вино у Кани Галилејској. Овде, на Литургији, Он речју именује хлеб Својим телом и вино Својом крвљу. Тамо у Кани и без речи и без додира, само једном помишљу; овде пак употребљује и додир рукама, и реч, и захвалност Оцу небесном. Но тешко је препирати се са замрзлим мозговима јеретичких богослова и са јудаизираним философима Запада. Јер су сви јеретици и Јудејци готови да се послуже убиством непријатеља кога не могу да победе ни разумом нити, још мање, љубављу.

Крв се ствара и од друге хране, али Исус је изабрао две најчистије јестивне ствари да представљају Његово тело и крв, пшеницу и винову лозу. Обе ове твари успевају на сухотним и узвишеним местима и потребују много сунчане светлости а мало влаге. Као слика поста и молитве.

Ми смо знали многе монахе око Јерусалима и у Светој Гори, који су се кроз дуги низ година – понекад и

по тридесет и педесет година – хранили искључиво сувим хлебом и нешто вином, и били су у дубокој старости здрави, чили, весели, прослављајући Бога даноноћно. У србској народној поезији ништа није тако нађено опевано као „бјелица пшеница и винова лозица“. Нити се код Срба ишта више поштује од хлеба и вина. Јер се сматра за велики грех једну мрву хлеба погазити и једну кап вина просути на нечисто место. Све је то у свесној вези са Христовом жртвом љубави, са Христовом Литургијом.

Јер ту је посредни главно љубав, која пошто је дала све своје даје најзад и себе. То је главно и основно; вештаство је друго значајно.

Пеликан кад није у стању ишта више дати својим младунцима, раздире своју утробу и даје им своју крв, не мислећи о својој смрти. Не мислећи о својој смрти, Теодуле, него о животу својих љубљених чеда.

„Заиста вам кажем: *један од вас издаће ме.*“

Издаја – као гром испод ведрога сунчаног неба љубави! Као кад се змија сагледа у бистром извору.

„Да нисам ја? Да нисам ја, Господе?“ Питаху апостоли несигурни самих себе на дубини живота на коју их је навезао Учитель.

„Да нисам ја, Рави?“ Упита и Јуда издајник.

„*Ти рече*“, одговори му Исус.

„Али тешко оном човјеку који изда Сина човјечјега; боље би му било да се није родио“.

Но ни та страшна опомена није изменила срце Јудино. Тридесет сребрника њему су били милији од

Бога. Његов помрачени ум није могао извести ни најобичнији рачун. Ми не знамо колико је значило ондашњих тридесет сребрника, али узевши у најбољу руку они су му могли осигурати уживање за једну стотину дана. Учитељ његов обећао му је дати као и другим верним не стотину дана него стотину хиљада година, и не само толико, него сву неизмериву вечност рајског благостања. Али, мислио је он, како то треба чекати а ово је одмах и у готову. Одмах и у готову – том музиком напуњавао је сатана душу његову. Зато он и пружи руку и прими из руку Исусових залогај умочен у со. И по залогају тада уђе сотона у њега.

„Тада му рече Исус: *Што чиниш, чини брже*“.

„А он узевши залогај; одмах изиђе. А бјеше ноћ“. Ноћ око њега, и ноћ у њему. Залуд се учитељ понизи те се саже и опра му ноге; залуд и пружени залогај хлеба као знак љубави – у њему се чуло само звецкање проклетога сребра и шаптање ђавола да иде камо је пошао. Ноге опране али срце прљава. И они који су га сребром платили за издају прали су сваки час руке „до лаката“ али срце им је било као гроб пун мртвачких костију и смрада.

Заиста, Теодуле, тако Јуда прими само залогај хлеба али се чаше не дотаче нити се причести крвљу Христовом. А Господ је јасно рекао: „Ако не једете тијела сина човјечијега и не пијете крви његове, нећете имати живота у себи“.

Неке јеретичке цркве до данашњег дана не дају

својим верним крви Христове него им дају само залагај и то неквасан и неслан (јеврејски). Таквим причешћем причестио се само Јуда издајник, док су се остали апостоли причестили пуним причешћем, телом и крвљу. Овакво апостолско причешће строго држи црква православна, и причешћује своје верне од памтивека у оба вида, по заповести Христовој и по пракси на оној првој Литургији. Због оних јеретика, који ускраћују народу да се причешћују крвљу Господњом, и рекао је Господ апостолима: пијте из ње сви. Кад им је преломио и поделио хлеб није изговорио ту реч „сви“, него је само рекао: „Узмите, једите, ово је тијело моје“. Но кад им је потом пружио чашу, рекао је: „пијте из ње сви“. Зашто Исус у првом случају не изговара реч сви а у другом изговара ту реч? Зато што видовити Господ, прозирући у будућност, видео је да ће се у цркви Његовој јавити ова саблазан, да свештеници у неким земљама ускрате народу причешће у оба вида и да му дају само хлеб али не и вино, и тиме затварају народу врата живота вечнога. Јер ко може поништити реч Христову и надати се животу вечном? Са страхом и трепетом источна православна црква прима реч Спаситеља света: „Који једе моје тијело и пије моју крв има живот вјечни и ја ћу га васкрснути у последњи дан.“ Прима ту свету реч и у пракси је извршује причешћујући сав народ телом и крвљу Његовом, онако како је и Он причестио Своје апостоле на оној првој и типичној Литургији, и како је сам Господ доцније, по

васкрсењу, јавио великом апостолу Павлу како се треба причешћивати (1. Кор. 11, 23).

Изузев тиге пеликана, и свака мајка која доји чедо своје, символ је Христове љубави и Христове жртве. Јер дојећи дете млеком из груди својих, мајка га храни својим телом и својом крвљу, пошто је у млеку и тело и крв. Зато кад год видиш мајку како доји дете своје, – Мајку а не најамницу – знај, да видиш слику Литургије Христове, наравно у смислу уском и ограниченом. Јер Христос даде себе не за једнога човека него за милионе и милионе људи, чак и за неправеднике и грешнике. Даде себе праведнима за храну а грешнима за лек; свима пак, да би сви личили на Њега, као деца на родитеља свога, како би их ангели Његови распознали на капији царства небеснога и пустили унутра к Њему.

О кад би сваки знао да Христос има већу љубав према њему, далеко већу неголи његова мајка! Јер мајка кад га је дојила давала му је нешто од себе и из себе, и то један део само, а Христос жртвује за њ целога себе – целога до последњег даха и до последње капи крви. Материнска љубав је само бледи символ Христове љубави. По зналцима језика Литургија значи Опште дело. То јест: Дело Христове љубави важи уопште за све људе, који ту љубав прихватају и љубављу на њу одговарају. Не општа мисао, нити општа идеја, него Опште дело. Јер Христова љубав према грешном и неправедном роду људском посведочена је делом крајњег пожртвовања и давања себе целога, телом и

крвљу. Из далеке давнине провидео је Исаија Христа као жртвено јагње и описао овим речима: „Мучен би и злостављан, али не отвори уста својих. Као јагње на заклање вођен би; и као овца пред онијем који је стриже не отвори уста својих.“ (Исаија, 53, 7). Баш као милокрвно јагње. Само не обично јагње, него Јагње Божје са божанском свешћу, божанском слободом и божанском љубави.

Свети Симеон Нови Богослов говори, да смирење представља ноге а љубав главу свих врлина. Ове две главне врлине држе цело тело свих осталих врлина (Слово, 2). Свети Симеон се томе научио свакако од Тајне вечере, на којој се Исус понизио догле да је опрао ноге својим ученицима, и на којој се узвисио до врха небеса својом бесмртном Литургијом љубави. Да и ми један другогa перемо а не прљамо, и да један другогa волимо а не мрзимо.

Од онога првог Великог Четвртка и од оне прве Литургије у горници Јерусалимској Литургија је постала срце свих молитвених богослужења православне Цркве, а срце Литургије, срце срца, приношење Светих Дарова, тела и крви Христове. Зато кад чујеш да свештеник у олтару произноси и понавља истоветне речи Христове са оне прве Литургије: „*Примите јадите, сие јест тјело моје*“ и опет даље: „*Пијте од неја вси, сие јест кров моја новаго завјета*“ – уздахни и поклони се с благодарношћу Христу што и тебе није заборавио, него те позива на своју Трпезу, да те нахрани

и напоји најскупљим јелом за какво је икад ухо човечје чуло.

Не испутуј, него диви се. Не одбијај него приђи и прими с благодарношћу. Јер ако одбијеш, Он неће бити с тобом на земљи ни ти са Њим на небу. Ако ли га примиш у себе с љубављу, неће ти смрт наудити и бићеш примљен за Његову небесну трпезу, где ћеш се са ангелима и свима праведницима вечно наслађивати некога новог и још тајанственијег јела и пића (Матеј, 26, 29).

А кад Исус заврши Тајну вечеру, рече ученицима:

„Дјечице, још сам мало с вама... Нову вам заповијест дајем да љубите један другог као што ја вас љубих, да се и ви љубите међу собом.

По томе ће сви познати да сте моји ученици ако имаднете љубав собом“.

Он им говори „дјечице“; ословљава их родитељском речју љубави. Дјечице – иако су му неки од ученика вршњаци по годинама, а неки можда и старији. Тако је ословио и ону крвоточну жену, једва млађу од себе, кћери! Но ко може Њему бити вршњак, или старији од Њега, кад је Он рекао Јеврејима о својој старости: *„Ја сам прије него се Аврам родио“.*

Нову вам, каже, заповест дајем. Како нову, кад им је толико пута говорио о љубави? Новом је назива сада после Литургије, пошто је дао себе самога њима као животворно јело и пиће; пошто је дакле раније речи своје о љубави сада потврдио делом. Његова жртва за

њих показује Његову љубав у несањаној и ненадмашној слави и красоти. Раније им је говорио речи о љубави, и препоручивао љубав, и објашњавао љубав, а сада, први пут сада, Он издаје заповест о љубави. С ауторитетом несумњивим због Своје жртве, Своје литургије.

Пре Христа свет није знао за љубав. Незнабожачки народи изговарали су ту реч али у вези телесној, супружанској, крвној и сродничкој. Сократове и Платонове речи о љубави нису друго до песничка маштарија.

У Корану се и не спомиње реч љубав. Мухамед је знао само за једнога Бога, увек удаљеног од људи, који је час праведан, час милостив.

Буда је изнео своју теорију о непотребности и штетности љубави, и мучио се да ишчупа и саму клицу љубави према ма чему и ма коме на небу и на земљи. По њему, докле год човек буде везан љубављу било за људе, или за богове, или за ствари, дотле ће се душа његова морати понова јављати у разним телима. А када човек сасуши и сам корен љубави у срцу своме, онда се неће више рађати него ће прећи у Нирвану, у Небиће, у Ништа. То је једина срећа, по учењу Гаутаме Буде. Зар тебе не подилази језа, Теодуле, од ове несреће коју је индиски учитељ називао срећом?

Но не чуди се, што су људи долазили и на такве мисли. Конце њихових мисли и мудролија држао је у својим рукама сатана, човекомрзац и човекоубица. Он

је чинио људе вансебним; држи и до данас незнабожце и безбожце. Требао је да дође неко јачи од сатане, да ослободи људе и поврати их себи, Богу и чистоме разуму. Требао је неко да сиђе с неба са светлошћу истине и топлином љубави, да људима обасја разум и загреје срца.

И дошао је. Дошао је Спаситељ, очекивани и проречени Месија. Ми о Њему и говоримо непрестано, Теодуле, Он је победио демоне. Он је открио људима тајне царства небеснога. Он се цео дао на жртву из послушности према Оцу свом небесном и из љубави према људима. И цео се дао, телом и крвљу, и опет је цео остао.

Платон је умро од болести. Није се жртвовао ни за кога. Буда је умро у старости прогутавши случајно некакву кост. Ни он се није жртвовао ни за кога. Мухамед је умро од старости. Ни он није жртвовао живот свој ни за кога. Од Платона није остало ништа. Од Буда је остао један зуб, који се и сада чува на острву Цејлону. Од Мухамеда је остала само једна длака из браде, која се сматра на Ћаби за светињу.

Христос се жртвовао сав за све, и остао је сав. Ко даје мало, прима мало. Ко даје много прима много. Ко жртвује све, добија све. Христос је дао све, и Своје и Себе, и добио је. Даје ми се свака власт на небу и на земљи, посведочио је Он после Васкрсења Својим верним. Мимо Христове власти не може нико ни живети ни умрети; нити из Ада изићи ни ту у Рај ући.

Неограничена и страховита власт. Срећа је за нас што ту власт над нама нема више онај мрачни Стрвинар, него Човекољубац Господ, који је показао према људима љубав која превазилази разум.<<<

Отац Јустин о Светој Литургији

Ево како је богомудри ћелијски Старац појао химне Литургији: „Ако би се све тајне вере хришћанске, све тајне Новог Завета, Завета Богочовека Христа, и све тајне Цркве Христове, Цркве Богочовекове, могле свести на једну тајну, онда је та тајна – света тајна Евхаристије, Света Литургија Цркве. Јер она нам објављује и даје васцелог Господа Христа у свом чудесном богатству и раскошју Његове Богочовечанске Личности и Његовог Богочовечанског тела, које је Црква. Јер је Света Литургија: Црква са Христом и у Христу и Христос међу нама и у нама.

У светој тајни Крштења дат је сав свети програм и свети подвиг човекова спасења и обожења: сјединити се са Христом, обући се у Христа, охристовити се, обогочовечити се (Гал. 3, 27; Рм. 13, 14; Кол. 3, 9-12). А тај свети програм, а тај свети подвиг: то охристовљење, то обогочовечење остварује се најсавршеније у светој тајни Евхаристије, у светој тајни Литургије. Ту се литургијски, светотајински, благодатно-врлински доживљује сав богочовечански домострој спасења: од Оваплоћења до Вазнесења Христовог, као живот

живота нашег и као душа душе наше. Света Литургија је, по богомудрој речи Светог Теодора Студита: понављање целокупног Богочовечанског домостроја спасења. То се нарочито наглашава на крају Литургије Светог Василија Великог, где се вели: „Испуни се и изврши се, Христе Боже наш, тајна Твога домостроја спасења“. Срж је Свете Евхаристије, светоотачки речено: „Бог постаје човек да би човека начинио богом“. И смерни причасник пре светог Причешћа исповеда: „Божанско тело и обожује ме и храни; обожује дух, а ум храни на необичан начин“. Посреди је страшна и изузетно огромна тајна; причасник сав трепти „гледајући боготворећу Крв и Тело“ и причешћујући се њима, и доживљује најмилију и најрајскију блавест и реалност свих човечанских светова: испуњује се сваком пуноћом Божјом (Еф. 3, 19; Кол. 2, 10).

Литургијско сабрање верних у Христу и причешће Христом открива и пројављује тајну Цркве као тела Христовог; литургијско свето причешће је увек тело свежевог Господа Исуса: „Ово је тело моје“; и ми смо њиме и кроз њега увек Његови, свагда наново Његови. А и оних који се са нама тим светим Телом причешћују. По апостолском сведочењу христовног Павла: „Чаша благослова (то јест чаша Св. Евхаристије) коју благосиљамо, није ли заједница – κοινωνία – крви Христове? Хлеб који ломимо (у Св. Евхаристији), није ли заједница – κοινωνία – тела Христовог? Јер је један

хлеб, једно смо тело ми многи; јер се сви од једнога хлеба причешћујемо“ (1. Кор. 10,16-17). Тако сви сачињавамо једну свесвету Богочовечанску заједницу – Цркву. У самој ствари, у Светој Евхаристији је сав Господ Христос, сва Црква Његова, и све њене тајне и њене светиње. У њој је сав Нови Завет, завет у свеживотворној крви Божјој. Богомудри Кавасила благовести: „Црква показује себе у светим тајнама тела и крви Христове (тј. у Св. Литургији), не као у симболима, него као удови у срцу, и као гране у корену дрвета, и, по речи Господњој, као лозе у чокоту (Јн. 15, 1-5). Јер овде не постоји само општост – κοινωμία – имена или аналогија по сличности, него истоветност – ισοότης. Јер су ове тајне – тело и крв Христова, а то и јесте истинита храна и пиће Цркви Христовој; и она, причешћујући се њима, не претвара их у људско тело, као што бива са људском храном, него се она сама (тј. Црква) претвара у то тело и крв Христову... И ако би неко могао да види Цркву Христову по томе колико се она сјединила с Њиме причешћујући се Његовим телом, он не би ништа друго видео него само Господње тело. Зато и пише Апостол Павле: Ви сте тело Христово, и уди међу собом (1. Кор. 12, 27),,

Тако је апостолско и светоотачко доживљавање Свете Литургије као тајне саме Цркве, тајне причешћа и сједињења са Христом. Кроз свето причешће ми стално обнављамо свој савез са Господом Христом и као појединци и као „народ Божји“ (ср. Тит. 2, 14; Јевр.

2, 17; 8, 8-10; 2. Кор. 6, 16); стално се утврђујемо и уцкрвљујемо у Њему; и то је за нас стварно увек нови савез, Нови Завет у Богочовеку Христу. То је оно што никада, никада не треба заборавити већ увек памтити и обнављати, и тако себе у Цркви стално изнова богочовечанским животом оживљавати. Зато Спаситељ и озакоњује благовесну заповест; „Ово чините у мој спомен“ (1. Кор. 11, 24-25; Лк. 22, 19).

Овај литургијски, овај евхаристијски спомен не само подсећа него и продужује сав Богочовечански подвиг спасења света, извршен Господом Христом. По богонадахнутој речи Светог Јована Дамаскина: „Свршавање светих тајни на Литургији испуњава сав духовни и надприродни домострој оваплоћења Бога Логоса“. Кроз Свету Литургију и свето причешће на њој ми доживљујемо сав Спаситељев Богочовечански домострој спасења као свој. А пре свега Његову свеспасоносну смрт и чудесно васкрсење. Јер они потпуно уводе у само срце и у саму вечност Богочовечанског подвига спасења. Стога свети Апостол благовести: „Кад год једете овај хлеб и чашу ову пијете, смрт Господњу и васкрсење обзнањујете, докле не дође“ (1. Кор. 11, 26). Стога је Света Литургија основна тајна вере хришћанске – тајна обзнањивања и литургијског причесног даривања Христове смрти и васкрсења као нашег спасења, охристовљења, оцрквљења, обожења, обогочовечења“.

ВЛАДИКА НИКОЛАЈ И ОТАЦ ЈУСТИН О ПРИПРЕМИ ЗА СВЕТО ПРИЧЕШЋЕ

Свети Николај Жички

Света Тајна причешћа

Питање: Шта је Света Тајна причешћа?

То је Света Тајна у којој побожни хришћани под видом хлеба и вина примају истинито тело и крв Господа нашег Исуса Христа.

Питање: Ко је установио Свету Тајну причешћа?

Господ наш Исус Христос пред својим ученицима на последњој вечери, уочи свога страдања и смрти.

Како је Он установио ову Свету Тајну?

То је описано у св. Јеванђељу: „И кад јеђаху, узе Исус хлеб и благословивши га преломи га и даваше ученицима, говорећи: узмите, једите, ово је тело моје. И узе чашу и давши хвалу даде им говорећи: пијте из ње сви; јер је ово крв моја новог завета која ће се пролити за многе ради отпуштања греха“ (Мат. 22, 26-28).

За време кога богослужења се у цркви припрема и прима Света Тајна причешћа?

За време најважнијег црквеног богослужења, које се зове Света Литургија.

Зашто је Света Литургија најважнија од свих црквених богослужења?

Зато што она приказује читаву драму Христова живота од Његовог рођења до Његовог вазнесења на небо.

Који је најважнији моменат на Светој Литургији?

Освећење хлеба и вина које врши епископ или свештеник.

Зашто се ова Света Тајна врши непрестано у цркви?

Тато што је Христос заповедио: „ово чините за мој спомен“ (Лк. 22, 19).

Зашто је потребно да се причешћујемо?

Зато што од тога зависи наш вечни живот. Христос је рекао: „*Ко једе моје тело и пије моју крв има живот вечни, и ја ћу га васкрснути у последњи дан*“ (Јован, 6, 54).

Какве су последице непримања причешћа?

У том случају смо у смртној опасности, јер је Господ рекао сасвим јасно: „*Ако не једете тела Сина човечјега и не пијете крви Његове, нећете имати живота у себи*“ (Јован, 6, 53).

Како треба да се припремамо за Свету Тајну причешћа?

Постом и молитвом, исповедањем својих грехова и опраштањем онима који су се о нас огрешили.

Шта примамо кроз Свету Тајну причешћа?

Примамо самога живог Христа у себе, и тако сједињени с Њим, имамо вечни живот, према Његовим речима: „*Ко једе моје тело и пије моју крв стоји у мени*“

и ја у њему“ (Јован 6, 56). „Ко једе мене и он ће живети мене ради“ (Јован 6, 57).

Може ли се то објаснити неким упоређењем?

Деца узимају млеко од својих мајки, које је у ствари материно тело и крв, али том храном тела расту. Слично ми у св. Причешћу узимамо тело и крв Христову и том храном наше душе расту и сазревају.

Шта би се још могло рећи о овој храни наших душа?

Наша тела су од земље, стога се хране земаљском храном, али су наше душе од небеске суштине, стога се морају хранити небеском храном. И Христос је рекао за Себе: „*ово је хлеб који је сишао с неба*“ (Јован, 6, 58).

Колико би пута требало да се причешћујемо?

Најмање четири пута годишње (у току четири поста). Али је препоручљиво приступити св. причешћу што чешће, што је у зависности од приправности причесника. Особито је важно причешћивање у болести.

Коју молитву треба да изговоримо пре примања Светог причешћа?

„Верујем, Господе, и исповедам да си Ти заиста Христос, Син Бога живота, који си дошао у свет да спасеш грешнике од којих сам први ја.

Још верујем да је ово истинито и *пречисто тело* Твоје и да је ова сама *пречиста крв* Твоја.

Стога Ти се молим: помилуј ме и опрости ми сагрешења моја, учињена хотимично или нехотимично,

речју, делом, свесно и несвесно, и удостој ме да се без осуде причестим Светим Тајнама Твојим за опроштење греха и за живот вечни“.

Из књиге „Вера светих“

Авва Јустин Поповић Припрема за причешће

Пошто у Светој Тајни причешћа причасник прима само пресвето Тело и саму пречасну Крв Господа Христа, неопходно је потребно да се причасник припреми за ову Свету Тајну. Припрема се врши постом и молитвом, јер пост и молитва очишћују душу од сваког греха и нечистоте. При томе је човек дужан да испитује себе и да савест своју очисти од грехова покајањем. Само тако припремљен, човек се може достојно причестити. Приступи ли светом Причешћу неприпремљен, човек навлачи на себе страховиту осуду. О томе говори свети апостол Павле: „Човек да испитује себе, па онда од хлеба да једе и из чаше да пије; јер који недостојно једе и пије – суд себи једе и пије, не разликујући тела Господњега“ (1. Кор. 11, 28-29).

Из трећег тома „Догматике“

Отац Јустин о достојном и недостојном причешћивању

Код нас се у последње време учестало говори о достојном и недостојном причешћивању, о спремности или неспремности за ову Свету Тајну. Пост и исповест се систематски одвајају од Светог Причешћа, и то се правда чињеницом да нико и никада није достојан. Угледни србски свештеник из Америке, протојереј-ставрофор др Матеја Матејић, у свом чланку „Постити или не постити“, наводи један такав пример из живота православних Срба у САД. Прота Матеја нас подсећа и на то да се многи позивају на ранохришћанску праксу честог причешћивања: „Ако је у току четири века хришћанима било дозвољено да примају свето Причешће са мало или нимало припремања, обавеза да посте и да се исповедају постоји шеснаест векова. Колико ми је познато, овај нови поредак је отпочео негде у 1950-им годинама од стране Православне Цркве у Америци. Као оправдање за то кажу да је тако било у почетку хришћанства.

Ако се прихвате њихово разматрање и аргументи, онда треба да напустимо много тога што се сада ради, а није се радило у почетку. Символ вере, који садржи најосновније догмате наше вере, није постојао у прва три века. Формулисан је у четвртм веку, на Првом Васељенском Сабору у Никеји 325. године и Другом одржаном 371. године у Цариграду. Да ли је због тога

неважећи? Одлуке других пет Васељенских Сабора, Литургије светог Јована Златоустог, Василија Великог и Григорија Двојеслова нису служене нити су постојале у прва три века. /.../ Да ли их онда не треба служити? Дивне стихире које се певају на нашим богослужењима и молитве које се читају нису постојале у прва три века. Да ли онда да их изоставимо и одсад их не певамо и читамо? А како је са канонима и правилима која су настала у току векова, а нису постојала у прва три века? Да ли важе или не важе? На другој страни, у почетку су се и апостоли и епископи њихови наследници женили, а сада о томе нема ни говора. Његова Светост Патријарх Павле у раније поменутом чланку објашњава зашто је древним хришћанима било дозвољено да примају свето причешће без припреме: „Њих су звали 'свети' и они су заиста били свети, јер су се чували од свакога греха и знали су да „онај који греша роб је греха“, да грех одводи особу до Бога, квари душу и чини је неспособном за примање Светог причешћа“.

Питање је да ли су сви они који се данас често причешћују, а без икакве припреме, свети? Ко одлучује да ли су свети или не? Како свештеник који их причешћује зна да се ради о светима? Колико нас који смо овде сме да иступи и изјави да се чувао од свакога греха? Један заговарач честог причешћивања одбио је да исповеди једну своју парохијанку. Ево шта ми је она рекла, у присуству још једног српског православног

свештеника и неколико младих особа: „Припремила сам се за свето Причешће молитвом и постом. Моји родитељи су ме научили да је то исправан начин припремања за пријем светог Причешћа. На дан када сам дошла да се причестим, замолила сам татора да оде у олтар и позове свештеника да ме исповеди. Свештеник је дошао и питао ме шта желим. Рекла сам му да сам се припремила да примим свето Причешће, али још треба да се исповедим. Он ме је љутито запитао: „Ко ти је рекао да се припремаш? Како можеш ти или ико други да се припремиш за пријем светог Причешћа? То је дар Божји и нико не може да се за исти припреми!“

У реду! Свештеник је био у прву када је младој жени рекао да је свето Причешће дар Божји. Али да ли је погрешно ако показујемо своје поштовање и захвалност за дар улажући напоре да макар за време поста живимо богоугодним животом, ако то не чинимо у току целог живота? Не кажем да не треба да се трудимо да живимо богоугодним животом и када није пост. Али ако ми не можемо да живимо таквим животом ни у кратком времену поста, како ћемо живети таквим животом целог свог живота?

Свештеник је био у праву када је младој жени рекао да нас наша припрема не чини достојним да примимо свето Причешће. У праву је био када јој је рекао да не можемо никада бити припремљени. Али зар није потребно да учинимо искрене напоре да се

припремимо колико је могуће? Господ сигурно види и не одбацује наш искрен покушај да будемо бољи, макар за време поста. Вежбајући на тај начин самодисциплину, самоодрицање и самопобољшање, можда ће нам бити лакше да и изван времена поста будемо макар мало бољи него што смо иначе.

Ако је свештеник мислио да је уздржавање од мрсне хране безвредно, није био у праву. Никаква храна није сама по себи грешна. Наш народ има изреку: није грех оно што улази, него оно што излази из уста. Уздржавање од мрсне хране је лакши подвиг којим се оснажујемо за тежи, духовни пост. Лакше је одрећи се меса, млека, сира и јаја него се одрећи зависти, оговарања, љубоморе, охолости, злих помисли, речи и дела. Осим тога, да ли су Свети Оци грешили када су постили и телесни и духовни пост?

Поред тога, када је време да се врши причешће, овај свештеник, као и сви свештеници или ђакони позивају народ овим речима: „Са страхом Божјим и вером, приступите“.

Зашто и чега треба да се боје причасници? Зашто треба да се боје Бога када приступају светој путури? Треба ли да се боје светога Причешћа, Тела и Крви Христове, или тога што се нису довољно припремили да приме тај најскупоценији дар? Један српски православни свештеник у Калифорнији рекао је својем парохијанину који је хтео да се исповеди пре причешћа да су исповест и пријем светог Причешћа две посебне

Тајне и да се не обављају истовремено. Откад су исповест и пријем светога Причешћа две Свете Тајне које немају везе једна са другом и да се не могу примити истовремено? Крштење и миропомазање су такође две Свете Тајне, али се примају истовремено, једна за другом. У римокатоличкој цркви није тако. Миропомазање, које они називају кризма, примана је, бар некада, када дете напуни дванаест година. Да ли смо и када смо ми усвојили римокатоличку праксу?“

Отац Јустин је подробно објаснио шта значи достојно, а шта недостојно причешћивање, тумачећи Прву посланицу Коринћанима Светог апостола Павла, оно познато место: „Јер ја примих од Господа што вам и предадох, да Господ Исус оне ноћи кад бјеше предан, узео хљеб, и захваливши преломи и рече: Узмите, једите, ово је тијело Моје, које се за вас ломи; ово чините у мој спомен. Исто тако и чашу, по вечери, говорећи: Ова је чаша Нови Завјет у Мојој крви; ово чините, кад год пијете, у Мој спомен. Јер кад год једете овај хљеб и чашу ову пијете, смрт Господњу објављујете, докле не дође. Али човјек нека испитује себе, и тако од хљеба нека једе и од чаше нека пије. Јер који недостојно једе и пије, суд себи једе и пије, не разликујући Тијела Господњег. Зато су међу вама многи слаби и болесни, и доста их умире. Јер да смо сами себе осуђивали, не бисмо били осуђени. А кад нам суди Господ, кара нас, да не будемо осуђени са свијетом“ (1. Кор. 11, 23-32). Ево богомудрих речи оца Јустина: „*Јер ја примих од*

Господа, што вам и предадох“; ништа своје не дадох, нити ишта одузех, све је од Господа. Што примих од Господа, то вам и предадох, јер то је наше Свето Предање: са страхом и трепетом предајемо вернима. А ја примих од Господа и предадох вама; „да Господ Исус ону ноћ у коју би издан, узео хлеб, и захваливши преломи, и рече: Узмите, једите, ово је тело моје, које се за вас ломити; ово чините мени за спомен. Тако и чашу, по вечери, говорећи: Ова је чаша нови завет у мојој крви; ово чините, кад год пијете, мени за спомен“.

Свети апостол Павле није присуствовао Тајној Вечери јер онда није ни био апостол. Све то њему је сам васкрсли Господ открио. Па не само то о Тајној Вечери, него целокупно Еванђеље он је примио од самог васкрслог Господа непосредно. У томе је изузетност његовог апостолства. Еванђеље које он објављује „није по човеку“: није га ни од људи примио ни од људи научио, него непосредним „откривењем Исуса Христа“, васкрслог и вазнесеног (Гл. 1, 11, 12). У том погледу ни свети апостоли њему „ништа не дадоше“ (Гл. 2, 6, 9; ср. Еф. 3, 3, 8-9). Од почетка до краја Еванђеље светог апостола Павла је непосредно до самог Бога и Творца Еванђеља, Господа и Спаса нашег Исуса Христа. Ако би се пак све тајне *Новога Завета, Завета* Богочовековог, могле свести на једну тајну, онда је та тајна – Света Тајна Причешћа, Света Тајна Евхаристије. Она нам и показује и даје васцелог Господа Исуса: све силе Његове, и сву љубав Његову.

Јер свето Причешће, то је само Божанско *тело* Његово, то – сама Божанска *крв* Његова, то – сав Он у неисказаној пуности свога Божанства, свога Богочовечанства. *Нови Завет* је заиста на јединствен и изузетан начин нов: *Завет у Божјој крви*, *Завет у Божјем телу*. Такав је богочовечански *савез* Бога и човека, остварен чудесним Богочовеком: Бог сједињује са собом људе својим богочовечанским *телом* и *крвљу*, и тако их на најстварнији и најприснији начин орођује са собом, Богом и Господом. И заиста, кроз свету *крв* Божју постали смо сродници Божји по крви, остварено је крвно сродство Бога са људима. Зато смо ми деца Божја, синови Божји, а Он – Отац наш небески (ср. Јн. 1,12-13; Рим. 8, 15-16; Гл. 3, 26; 4, 5-7; 1. Јн. 3, 1-2). Светим *телом* Својим Господ и нас људе орођује међу собом светим крвним сродством, светим братством, јер смо „једно тело многи“, и то „тело Христово“, и „уди међу собом“ (ср. 1. Кор. 10, 17; 12, 27; Рим. 12, 5). Тако нас свето Причешће најпре орођује и сједињује с Богом, па онда у Богу и нас међу собом. Свето Причешће је увек *тело* свеживог Господа Исуса: „*Ово је тело моје*“; и ми смо Њиме и кроз Њега увек Његови, свагда наново Његови. А и оних који се тим светим *Телом* причешћују. Тако сви сачињавамо једну свесвету богочовечанску заједницу. У самој ствари, у светом Причешћу је сва Црква, све њене тајне. Јер је у Светој Тајни Причешћа сав Господ Исус. У њој – сав *Нови Завет*. *Завет у свеживотворној крви* Божјој: „*Нови*

Завет у мојој крви“. А крв је извор живота, свеживота. Кроз свето Причешће ми стално обнављамо свој завет са Господом Христом; стално се утврђујемо у Њему; и Он је за нас стварно увек *нови савез*, *Нови Завет* у Богочовеку Христу. Сав је *Нови Завет* у томе. То да се никад не заборави. То је оно што треба увек памтити, увек обнављати, и тако себе увек све изнова богочовечанским животом оживљавати. Зато је Спаситељ и оставио благовесну заповест: „*Ово чините мени за спомен*“. Јер тај „*спомен*“ подсећа на сав богочовечански подвиг спасења света, извршен Господом Христом. Подсећа, дајући нам самог Господа Христа у васцелој пуности Његовог Богочовечанства. Јер нам ништа новозаветно не даје тако целога Господа Исуса као свето Причешће. Истина, све што је новозаветно, *подсећа* на Њега, „*спомен*“ је Његов, али свето Причешће даје нам Њега васцелог; Вечног, Свеживог и Свеживотворног, увек истог и свеистог – јуче и данас и вавек (ср. Јевр. 13, 8). У том *спомену* је сав Бог са свима својим бескрајним и вечним силама и савршенствима, сав његов богочовечански лик и подвиг. Јер кроз свето причешће ми доживљујемо сав његов богочовечански подвиг спасења као свој. А пре свега – његову свеспасоносну смрт и васкрсење. Јер нас они потпуно уводе у спасење. Стога свети апостол благовести: „*јер кад год једете овај хлеб и чашу ову пијете, смрт Господњу обзнањујете, док не дође*“. А *доћи ће*, јер је из смрти васкрсао, и са телом се узнео на

небо. Са новим, чудесним, вечним, свевредносним телом. Јер је у томе богочовечанском телу све: од њега је почело спасење, њиме се извршило, њиме и завршило. Са њим ће Господ и доћи по други пут у овај свет, да нам завршно покаже сву неисказану силу и славу богочовечанског тела свог. Зато је на стварности богочовечанског тела Спаситељевог заснован осве: и Црква, и Причешће, и спасење, и братство, и бесмртност, и живот вечни. Од тог пресветога тела зависи све, на њега се своди све. Зато је причешћивање неопходно „*док Он не дође*“. А после? И после ће свето Причешће бити неопходно људском бићу у вечном царству Господа славе. Зато се на светој Литургији после светог Причешћа и молимо умилно и чежњиво: „О велика и свесвета Пасхо, Христе! О Мудрости, и Речи Божја, и Сило: дај нам да се присније причешћујемо Тобом у незалазни дан Царства Твога“.

Пошто је у светом Причешћу присутан сав Господ наш Исус Христос; пошто је у Њему наше спасење, и освећење, и обогочовећење, и оцрквењење, и обожење, и живот и бесмртност, вечност, онда – какви треба да смо када приступамо светом Причешћу! Како смирени, како богобојажљиви, како покајани, како кротки, како молитвени, како скрушени, како чисти! Пред нама је наш чудесни, свечисти и свесвети Бог и Господ; и Он треба да се оваплоти у нама, да проникне васцело биће наше: и душу, и срце, и савест, и тело, и све мисли, и сва осећања, и сва расположења. Због чега се после светог

Причешћа и молимо овом христочежњивом молитвом: „Саздатељу мој, који си ми добровољно дао Тело Твоје за храну, Који си огањ што спаљује недостојне, не спали ме, но још продри у моје удове и саставе, у све зглобове, и унутрашњост, у срце. Спали трње свих сагрешења мојих; душу очисти, мисли освети, учврсти саставе с костима, просвети пет простих чула, и свега ме прикуј за страх Твој. Увек покривај, штити и чувај ме од сваког душегубног дела и речи. Очисти ме, и умиј ме, и украси ме; улепшај ми душу, и уразуми ме, и просвети ме. Покажи ме Твојим стаништем јединога Духа, а никада стаништем греха, да уласком Причешћа, од мене као од огња бежи сваки злотвор, свака страст као од дома Твог“.

Имајући у виду сву неизмерну важност светог Причешћа за хришћане, свети апостол благовести: „*Стога, ко недостојно једе овај хлеб или пије чашу Господњу, биће крив телу и крви Господњој*“. А ко „*недостојно*“ једе тело Господње, и *пије* крв Господњу? **Онај који непокајан и неисповеђен приступа светом Причешћу. Онај који без претходне припреме постом и молитвом приступа светом Причешћу. Онај који и после светог Причешћа остаје свесно при својим гресима, при своме грехољубљу, те је, по речима светог апостола, као пас који се враћа на своју бљувотину, и свиња, окупавши се, у каљугу (2. Пет. 2, 22).** – Шта је *недостојно* Господа? Сваки грех и свако зло; све оно

што није од Еванђеља и по Еванђељу. – А ко је достојан светог Причешћа? Достојан је ко је свестан своје свегрешности и Спасове чудесне безгрешности. Достојан је ко је у своме покајничком расположењу жеравично свестан своје недостојности, и сву наду полаже у Спасову свемилостивост, свељубав, свеопраштање. О томе подробно, надахнуто и потресно говоре све молитве које се читају пред свето Причешће и после светог Причешћа.

Ко се *недостојно* причешћује – „*биће крив телу и крви Господњој*“. Јер му они дају све божанствене силе које су потребне људском бићу: да очисти себе од сваког греха, зла и ђавола; да освети себе; да обожи себе; да постане сутелесник Христов; да се узиде у свеживотворно и свеспасоносно Богочовечанско тело Христово, Цркву, и тако испуни своје божанско назначење и у овом и у оном свету. *У телу и крви Господњој* је сав Господ. Како онда, ко их се *недостојно* причешћује, да не буде *крив* том пресветом *Телу* и тој пречистој *Крви*? А они су Божанско *тело* и божанска *крв*, да бисмо помоћу њих коренито изменили своје биће, своје тело и своју крв: очистили их, осветили их, преобразили их, обожили их. И тако осигурали себи спасење, бесмртност и живот вечни. Не учинимо ли то, заиста се *недостојно* причешћујемо, и несумњиво смо *криви* Божанском *телу* и Божанској *крви Господњој*. Да бисмо то избегли, ваља нам много бдети и стражити над собом, много себе судити и немилосрдно себе

осуђивати. Стога свети апостол и саветује: „*Али нека човек испитује себе, и тако нека једе од хлеба и од чаше нека пије; јер који недостојно једе и пије, суд себи једе и пије, не разликујући тела Господњег*“ – Како човек треба да „*испитује себе*“? Еванђељем. Нека све своје мисли, осећања, намере, поступке, проверава светим Еванђељем; нека их огледа у његовом огледалу, осветљује његовом светлошћу, мери његовом мером, цени његовим ценовником. За сваку мисао своју питај свето Еванђеље, да ли је оно одобрава или осуђује, прима или одбацује. И онда ћеш истински *испитати себе*, и истински познати себе. И знаћеш какав приступаш светом Причешћу. Проверавајући себе светим Еванђељем, стећи ћеш овај наук: све што није од Еванђеља и по Еванђељу, *недостојно* је Господа Христа, и чини човека недостојним светог Причешћа. Само те Еванђеље може научити да *разликујеш Господње* од негосподњег, добро од зла, истину од лажи, правду од неправде, љубав од мржње, смерност од гордости, Божје од ђавољег. Без тога, човек није у стању да *разликује „тела Господњег“* то јест, да оно што је најсветије, највредносије и најпасоносније у нашем свету, разликује од свега осталог. А причешћује ли се такав Божанског тела и крви Господа Христа, човек заиста „*суд себи једе и пије*“: страшни суд, који ће га осудити на непролазне муке. Јер, сумње нема, свето Причешће је највећи и најсавршенији доказ безграничне љубави Божје према роду људском.

Недостојно се односити према њему, заиста је и безумље и слепило душе људске, јер на тај начин човек свесно потиरे оно што га једино може спасти од вечне смрти и вечних мука, свесно одбацује јединог истинитог Бога и Господа, Спаситеља и Промислитеља, добровољно одводи себе међу богоборне духове, изједначује се с њима, и осуђује себе на вечни живот међу њима и њиховом вечном царству зла и греха.

Ко се *недостојно* причешћује, упропашћује себи живот у обадва света. Јер и у овом свету доживљава овоземаљске недаће и муке. Као неке небеске опомене, *слабости и болести* ударају на оне који се *недостојно* причешћују. Свети апостол и вели коринтским хришћанима: „Због тога су међу вама многи слаби и болесни, и доста њих спава“. Разне *недостојности*, па разне и опомене. Неко је више, неко мање *недостојан* светог Причешћа. Зато су неки *слаби*, неки *болесни*, неки *успавани* лењошћу – *умиру*. А лек је и од *слабости*, и од *болести*, и од *лености* – тргнути се, *испитати себе*, покајати се почети живети по Еванђељу, и тако се показати *достојан* страшне Свете Тајне, којој је циљ да Господа Христа оваплоти у човеку, да он живи у њему, како би причасник могао са светим Павлом рећи за себе: „Ја више не живим, него живи у мени Христос“ (Гл. 2, 20). Али, ту је неопходно бичем ревности еванђелске шибати себе, будити себе из сна *лености*, приморавати себе на еванђелске

подвиге, васкрсавати себе из мртвих, и тако испунити спасоносну заповест христовог апостола: „Устани ти који спаваш и васкрсни из мртвих, и обасјаће те Христос“ (Еф. 5, 14). Узалуд безбројна сунца Христова, светитељи дивни, сијају даноноћно око тебе и над тобом, када ти спаваш у наручју лености, када се не будиш из сна греховнога, кад упорно остајеш духовни мртац. Јер, да би видео светлост и користио се њоме, треба да отвориш очи. А очи су – твоје; од тебе зависе. Ако хоћеш, отворићеш их; ако нећеш држаћеш их затворене. И нећеш се наслађивати чудесном животворном светлошћу толиких сунаца Христових, и остаћеш добровољни затвореник у мраку свом, и добровољни *мртац* у царству мртвих душа и мртвих савести. „*Јер кад бисмо себе судили, не бисмо осуђени били*“. *Кад бисмо себе судили за грехе, и сами себе осудили* за своје грехе, онда нас Господ не би ни судио, ни *осудио*. Јер Он само за непокајане грехе *суди*, и за упорно грехољубље *осуђује*. А нама је дата савест, и још дата коректура савести – свето Еванђеље, да бисмо својом савешћу *судили себе* и *осудили* све што нас одваја од Бога и одводи ђаволу. Само, од нас самих зависи да ли ћемо *судити себе*. Бог нас на то не приморава, он нам само све путеве осветљава. И оне што воде у бесмртност и живот вечни, и оне што воде у другу смрт и муке вечне. Од самоосуде се мора почети, ако се жели спасење. „Самоосуда је почетак спасења“; она и – завршетак спасења; она и сав пут

између почетка и завршетка. Нико се није спасао, ко најпре није себе непоштедно *осудио*. А почео си да *осуђујеш себе*, чим си почео да се кајеш. Покајање – ето самоосуде. Ту човек најпре пронађе све грехе своје, и осуди их, *и осуди себе* због њих. И тако, од самоосуде почиње еванђелско самоисправљање. Кајеш се: *осуђујеш* своје грехе, исповедаш их, обећаваш да их више чинити нећеш, и молиш Господа свемилостивог да те у томе благодаћу Својом помогне. И тако исправљаш себе.(...)

Ти си исправио себе. Јер си *осудио себе*. Тако поступај и са мржњом кад се појави у теби, и са похотом, и са гневом, и са сластољубљем, и са сваким грехом који крене твојом душом. Само непоштедном самоосудом избавићемо себе од *осуде* Божје на Страшном суду. Но, не треба заборављати: и кад *осуђујемо себе*, ми то чинимо по дару Божјем, по милости Божјој. Јер нам је Он дао Своје божанско Еванђеље, по коме и знамо шта треба да *осудимо у себи*. У исто, вршећи суд над собом, ми га вршимо оним што је Божје у нама, и у име Божјег што је над нама. На тај начин, Господ нас наказује преко нас самих. Свети боносац и вели: „*Али кад смо суђени, наказује нас Господ, да се не осудимо са светом*“. Причестили смо се недостојно, и Господ нас је *осудио*: казнио нас је или *слабошћу*, или *болешћу*, или духовном *успаваношћу*. То је мала казна; дошла је на нас, да би нас подстакла да испитамо себе, откуда она на нама и због чега. О она

је само – *ваститно* средство. Циљ јој је: да нас разбуди, и покаје, и на нови живот подстакне. Не схватимо ли Божје наказанье тако, онда ћемо остати да на Страшном суду будемо од Бога *осуђени* заједно „са светом“, са нехришћанским, христорборним и богоборним *светом*. Зато човекољубиви Господ чини све, да ми сами себе *осудимо* за грехе своје. И још: да правилно схватимо привремене казне као божанско *ваститно* средство које Он употребљава „да се не осудимо са светом“ кад он буде дошао да суди свету“.

Отац Јустин о посту

У време оца Јустина, као и данас, много се говорило о потреби да се постови скрате, ублаже, „сведу на разумну меру“, итд. Отац Јустин се одлучно борио за Свети Пост. У „Црквеном животу“ (8/1925.) писао је: „Има међу нама доста људи који хоће да изврну Еванђеље Христово (Гал. 1, 7), који хоће да Еванђеље прилагоде својим жељама, а не своје жеље Еванђељу. Нарочито је много оних који хоће да изврну Еванђеље Христово о посту, да га јаве друкчије но што га је Господ Христос јавио. Али ако ми, или анђеос с неба јави Еванђеље друкчије – проклет да буде, *ααββεα τδιο* (Гал. 1, 8). Под ову анатему највећег Апостола подмећу душу своју сви самовољни коректори Христовог Еванђеља.

Господ Христос је јасно и одлучно објавио Своје

Еванђеље о посту. Толико јасно и одлучно да у томе не може бити недоумице, неспоразума и нагађања. Када су се Христови ученици устумарали пред тешким питањем: како се могу нечисти духови истераати из душе и тела човечјег? Одговорио је свемилостиви Спаситељ: *овај се род изгони само молитвом и постом* (Мт. 17, 21; Мк. 9, 29), и тиме открио велику тајну, велику благовест о посту. *Овај се род*, т. ј. сав род свих нечистих мисли, нечистих жеља, нечистих осећања, *изгони само молитвом и постом*. Да, само молитвом и постом.

Ова благовест о посту сачињава Христову богочовечанску формулу спасења од сваке нечистоте личне и друштвене, формулу коју је Господ Христос поставио и Својој Цркви оставио. Пост и молитва су не само моћна, већ и свемоћна средства за очишћење од сваке нечистоте телесне и духовне. Употребљавајући ова Христова средства, православни подвижници су вековима оправдавали њихову спасоносност, вековима показивали да примењивање Спаситељеве формуле, спасења од нечистоте – чини човека чистим од нечистог, светим од несветог. Молитвом и постом они су успевали да из себе истерају све нечисте страсти и мисли, све нечисте жеље и осећања, све нечисте духове. Православна Црква и данас стоји уз ову благодатну Христову формулу; и данас верује да се лично и друштвено зло ничим другим уклонити не може до само молитвом и постом. И данас је за нас

Велики Пост – велико чистиште. Ко прође кроз њега са православном молитвом и постом, излази из њега очишћен, и чист сусреће васкрслог Господа Исуса. Ко мимо поста и молитве иде, не зна ли да нечист иде у сусрет пречистом Господу васкрслом?

Истински православни пост је увек молитвен. Молитва и пост су два неразводјна сапутника на човековом путу у вечно царство љубави Христове. Пост изазива молитву, као што и молитва оживљава и појачава пост. „Пост је мајка молитве“, говори нам из свог светог искуства Св. Исак Сирин, један од највећих подвижника православних. Молитва и пост су два моћна крила, која дижу човека из муља нечисте грешности и узносе у лазур анђелске чистоте.

Губом греха огубан је сав човек; молитвени пост очишћава и тело, и душу, и чула од сваке страсти и сваког греха. У најудаљенији кутић душе улази пост и изгони из њега сваку нечистоту; улази и у најмрачнији кут тела и изгони из њега сваку страст. Подивљала грехом чула људска пост смирава, освећује и очишћава. „Пошчением, свјате, чувства очистив“ пева света Црква светом Евтимију Великом. Подвигом поста са очију душе скида се крљушт грехова, коју су на њих навукле нечисте страсти, и душа постаје способна за боговиђење: „Мосјеј боговидац бист постом очи душевнија очистив“.

Пост проширава границе човечје личности; без њега је немогуће чисто и несебично упражњавати

остале подвиге. Шта више не може се ући у остале подвиге, ако се не упражњава пост. То Православна Црква нарочито подвлачи говорећи да је пост „Начало духовних подвига“. Молитвени пост је најкраћа стаза од нечистоте у чистоту, најкраћа и најбоља стаза, којом иду ове добродетељи: „Добродетељи и добрејша отврзаетја стеза“. вели Св. Црква у очи поста. Пост чини тело лаким, ослобођава га греховне теже и тежине, и чини подвижним на све спасоносне подвиге. Пост има огроман познајни значај; он је најбоље средство за очишћење огрешеног ума, тог главног оруђа познања; само чист ум може производити чисте мисли. Од непоста ум постаје груб, ружан, нечист; а пост га очишћава.

Молитвени пост разнежује човека до дирљиве нежности и свемилостивости. Тако је био разнежен Св. Серафим Саровски, и када о томе збори, истину збори: „Истински пост се састоји не само у изнуравању тела, него и у томе да оно парче хлеба, које си ти сам хтео појести, даш гладноме“.

Многи ће рећи: ослабићу, разболећу се, ако будем постио. – Ослабићеш? Зар не знаш да су највећи испосници најдуже живели? – Разболећеш се? Зар не знаш да су болести међу њима врло ретке, или сасвим одсуствују? Зар не знаш да су они, који су недељно по једну просфору јели, живели по сто и више година? Знај, да иза твоје бојазни од поста стоји маловерје, кривоверје или неверје.

Не само многи мирјани, већ и многи свештено-служитељи: архијереји, свештеници и монаси, – авај, и монаси – злоупотребљавају и изврћу Христову реч: *Не погани човека што улази у уста, него што излази из уста оно погани човека* (Мт. 15, 11). Заборављају да је Господ ову Своју свету реч рекао о посту фарисејском, а о новозаветном посту рекао је да се *једино* њиме изгони сваки нечисти дух. Многи апологети непоста често говоре: главно је чисто срце, а пост не значи ништа. – Но реци ми, како ћеш задобити чисто срце, ако не употребљаваш пост, то Христорано средство, *једино* средство које очишћава срце од сваке нечистоте? Одбацујући пост – одбацујеш Господа; омаловажавајући пост – омаловажаваш Господа; изврћући Господње учење о посту – навлачиш на себе проклетство, које је велики Апостол народа изрекао на све оне који изврћу Еванђеље Христово (Гал. 1, 7-9).

Кроз Велики Пост истински православни хришћанин заплива у све врлине, сва једрила душе се разапну, и у маленом чуну тела свог он безопасно плови по бурној пучини грешног живота, док не уплови у радосно пристаниште Васкрсења Христовог“.

ВЛАДИКА НИКОЛАЈ: ОД МОДЕРНИЗМА ДО СВЕТОГ ПРЕДАЊА

Владика Николај и модернизам

У младости својој, Свети Николај Србски био је под великим утицајем Запада, пре свега протестаната – англиканаца. Као јеромонах, био је послан од стране Николе Пашића да у Енглеској и Америци проповеда и сведочи о распетој Србији, која је била на крсту Првог светског рата. Доживео је велики углед и славу: између осталог, био је први не-англиканац коме је дозвољено да проповеда у катедрали Св. Павла у Лондону. То је, свакако, утицало на њега, мада је, још раније, имао неке реформистичке идеје. Прота Алекса Илић, уредник „Хришћанског весника“ у коме је млади Николај сарађивао и кога је прота свесрдно помагао, и морално и материјално, у својој мемоарској књизи „Моји доживљаји“ сећа се како му је славни владика далматински Никодим (Милаш) писао да је Воја Јанић, свештеник и пријатељ Николајев, у Прагу, пред представницима разних словенских народа, беседио, позивајући их да се уједине стварањем некакве универзалне „словенске цркве“ по протестантском обрасцу, што су римокатолици у Далмацији једва дочекали да нападну православне србске теологе као „јеретике“. Владика Никодим је преклињао проту Алексу да се та вест из Прага, објављена у католичкој

штампи, демантује, па је Илић замолио младог Николаја, као Јанићевог пријатеља, да то учини, на шта му је Николај рекао да говор не може демантовати, јер се заиста догодио, и јер се и он сам слаже с Јанићевим ставовима. Јанић је 1921. у Сремским Карловцима објавио своју књигу „Чланци и расправе“, у којој износи свеобухватни програм црквених реформи. Тражио је, између осталог, други брак свештеника, јер је забрана другог брака настала, тобож, тек у VII веку, „и то под утицајем гностичких, манихејских и енократитских секата као и једностраног калуђерског схватања брака“. Тражио је и жењени епископат, увођење србског говорног језика у сва богослужења, одузимање манастирских имања од монаха и централизацију истих, „уклањање свих непотребних формалности и византизма из наше цркве“, „споразум и приближење са нашом браћом католичке вере“. Са владиком Николајем је, 1920. године, био у Цариграду, тражећи од Цариградске патријаршије дозволу за увођење другобрачја међу србским свештеницима. Био је одушевљен што су како каже, у „Грчкој Цркви и Цариградској Патријаршији главни носиоци либералних идеја баш сами епископи, који, поред осталих реформи Православне цркве, траже и пропагирају брак после рукоположења и брак епископа“. Јанић је нудио подражавање англиканцима: „Ако хоћете да нађете Христа и његово оваплоћено учење, не идите у савремени Јерусалим, Атонску Гору, Шпанију или Рим,

него идите у Оксфорд или Кембриџ, на њихове световне универзитете, и ако ту не нађете истинско хришћанство, нећете га наћи ни у горе поменутих местима“, писао је он тада.

У то време, и Николај је стварао књиге „свечовечанском братству“, о „сну о словенској религији“. У свом делу „Агонија Цркве“ жели уједињење православних, римокатолика и протестаната на основу идеала светости присутног у раној Цркви. У тексту „Англосаксонски политичари и вера“ препоручивао је србским политичарима да се вери уче од Енглеца и Американаца.

Но, када је отишао на Охрид, у Николају наступа прелом. Охрид је мистичко срце Балкана; у њему се срећу србска и византијска побожност и дух; у њему су чудесне цркве и манастири; то је град Светих Климента и Наума и град у коме је чиста душа побожног народа Николаја од Запада окренула ка Истоку. Од тог доба, Николај ће одбацити све модернистичке идеје, и од хришћанског интелектуалца – екуменисте постати трезвеноумни исихаста, молитвеник светогорског духа, ученик старца Силуана, кога је Св. Силуан видео како, окружен благодатним огњем Духа Светог, служи Литургију.

Такав ће остати целог живота. У писму старцу Никанору Хиландарцу, 10. марта 1956. године, уочи свог упокојења, Свети Николај Жички ће забележити: „Ја сам писао Патријарху Цариградском и молио га да

се мане сваких реформи Свете Горе и да ју остави самој себи под руководством Пресвете Богородице и Духа Светога“.

Изразито антимодернистички, против свих изопачења правоверја, његов је спис „Љубостињски стослов“. У њему Свети Николај, између осталог, прекорева јеретичке заједнице због тога што су из Литургије изоставили Проскомидију (чује се, на жалост, да има и неких православних који би да укину данашњи вид проскомидије, јер га „није било у првим вековима“): „Проскомидија. Шта је Проскомидија? Јеретици и немају Проскомидије. Проскомидија је уводни део Литургије, њен пролог. То је наш додир са Небесним Царством и небесним грађанством. Око Јагњета Божјег – Агнеца Божјег – свештеник вади честице из просфоре за Богомајку – за Њу на прво место, јер се у Њој ваплотио Бог – за Светог Јована и остале Пророке, за Апостоле, за Оце Цркве, за Мученике и Исповеднике, за Преподобне матере наше, за Безсребренике и све Чудотворце. Ај, какво богатство и каква слава! И за упокојене оце и матере и братију нашу, и за живе хришћане. Ај, ај, и ај! Какво богатство и каква слава! Време и простор губе се. Народности и земаљске припадности не рачунају се. Само Царство Јагњета Божјег и Његови грађани. Честице свију њих ми стављамо у Путир, у најсветију Чашу, са небесним пићем, и онда се причешћујемо. То је додир наш с њима; наше јединство с њима. Једно Царство, једно

грађанство, једна вера, једна породица Божија (Еф. 4, 4-6).

То јеретици немају. Уколико они још држе Литургију држе је без Проскомидије. Тако им диктује њихова гордост. Они тобож хоће да знају само за Бога, а не и за Светитеље Његове. Хоће да држе везу сам оса Оцем, презирући децу Његову. Хоће да поштују Христа, одричући жетву и плодове трудова и суза Његових, и мука и крви и смрти Његове. Они не желе никакав додир са децом Божјом, са милијардама спасених угодника Божјих. Питање је, да ли Отац, чију децу они презиру, жели неки додир са њима, презирачима деце Своје. Или их одбацује у гневу Своме као што они одбацују децу Његову“.

Свети Николај Жички је служио Литургију „класично“, без икаквог додавања и одузимања, држећи се светоотачког и србског Предања у тој области. Тако је служио и тако је причешћивао, о чему постоје и јасна сведочанства. Свештеник Драгољуб Цокић из Америке, у послератно време Николајевог изгнанства студент теологије и његов сарадник, памти да је Николај после служења Свете Литургије увек морао да се пресвуче, јер је био мокар од зноја усредсређености; такође, дешавало се и да клекне пред Часном Трpezом, из страхопоштовања према Тајни над тајнама.

Како се постило и причешћивало код Владике Николаја?

Има још живих сведока о томе како се постило и причешћивало код Владике Николаја: управо предањски, по православном типичу.

У својој књизи о животу и страдању Жиче и Студенице од 1938. до 1945. године, архимандрит Јован (Радосављевић) сведочи како се у Николајевој Жичи постила Чиста седмица Великог поста: монаси и искушеници су држали тримирје (у понедељак и уторак нису окушали ни хлеб, ни воду), а ко би издржао – причешћивао се богојављенском водицом. Ево шта каже отац Јован: „Владика заврши Пређеосвећену Литургију. Кад дође време да се причесте светом богојављенском водицом они који су постили, Владика изађе на двери држећи у рукама велики, земљани, лакирани (глеђосани) путир пун свете воде, и уместо кашичице држао је обичну јеловну кашику у руци. Рекао је да сви који су строго постили и уздржавали се од јела и пића од поклада увече, приђу да се причесте светом водом. Тада су сви редом прилазили, почев од старих монаха, па онда редом и онај народ, па и она деца. Сви се скоро причестише, и свакоме Владика даде по три кашике свете воде“. Дакле, ни помена о узимању Причешћа Телом и Крвљу Господњом у среду Чисте седмице! Само богојављенска водица! (Владика је писао да здрав човек не сме да пије ову водицу без

претходног, краћег поста, а камоли да прими Тело и Крв Господњу!)

Уопште, у Жичи се живело врло строго, испоснички: „Само недељом и празницима могло се видети на трпези два кувана јела, или риба и колачи и слично. Осталих дана само једно скромно запржено чорбасто јело, нека салата и хлеб од кукурузног или црног пшеничног брашна и повремено воће. Месо и вино није се износило код нас на трпезу“.

Пост, исповест, причешће – такав је редослед био код Светог Николаја. Јеросхимонах Сава из манастира Вазнесење под Овчаром, духовни син оца Гаврила из Ралетинца, омиљеног Николајевог калуђера, причао је потписнику ових редова следеће: један угледан човек пре рата подигао храм у епархији жичкој. На дан освештања храма, изрази жељу да се на Литургији, коју служи Владика Николај, причести с породицом, као ктитор. Владика Николај га пита да ли је постио, а он каже да није, на шта га мудри Нови Златоуст упути на оца Гаврила, да с њим поприча (знао је Николај шта ће Гаврило рећи.) А отац Гаврило каже ктитору: „Ти си подигао храм Богу, а не себи, и Господ ће те за то наградити. Али, за Св. Причешће мораш да се долично спремиш, постом и исповешћу“. Владика Николај се с тим сложи, и остане тако.

Уосталом, још су живи Декини богомољци, и нико од њих никада није чуо од Николаја за обавезност сваколтургијског причешћивања, као што није чуо да

је забрањен пост са једењем куваних јела без зејтина суботом и недељом, кад се човек спрема за Свето Причешће. Канони у те дане забрањују сухоједеније (хлеб и воду једном дневно, у три поподне), а не кувана јела на води, два или три пута дневно, јер је то већ ублажење поста.

ОТАЦ ЈУСТИН И БОГОЧОВЕЧАНСКИ КОНЗЕРВАТИВИЗАМ

Отац Јустин о модернизму

Суштина сваког модернизма у Православној Цркви састоји се у позиву да се „надиђу“ потоњи „слојеви“ црквеног Предања и да се стигне до неке тобожње „првоапостолске“ чистоте. И – гле чуда! – та „првоапостолска чистота“ поклопи се често са захтевима малограђана садашњег времена. Свети Јустин Ћелијски је, као млади подвижник пре Другог светског рата, живео у доба када су модернисти свим силама тражили да се вековна Предања освештана одлукама васељенских сабора, замене нечим прикладнијим, „прогресивнијим“. Несрећне 1923. године „Свеправославни конгрес“ у Цариграду донео је одлуку да се уведе нови календар, да се, са осталим хришћанима, тобож „научним методама“ утврди тачан датум Пасхе, која би тиме постала непокретан празник, да се свештеницима и ђаконима дозволи брак после рукоположења и други брак за свештенике – удовце. Дозвољено је свештеницима да се шишају и да ван храма носе световну одећу. Помесним Црквама је предложено да све празнике прослављају суботом и недељом, како би се „смањио број нерадних дана“, итд. Сличне иницијативе јавиле су се и у Србској Православној Цркви. Отац Јустин је, у „Црквеном

животу“ бр. 11 (1924. године), наоштрио перо и одговорио модерним: „Начело свете апостолске саборности је душа Православља, његова моћ и његова свемоћ. У колико су поједине помесне Цркве прожете том душом, у толико су свете, у толико апостолске, у толико саборне. Најречитији израз те душе су Свети Архијерејски Сабори. Светост њихова је од Духа Светог. Одступе ли од Духа Светог, одступили су од своје светости и од свога апостолства, јер су Апостоли једном за свагда створили начело саборности: *Дух Свети и ми* (Д. Ап. 15, 28). У том начелу је сила и моћ, важност и вечна вредност Св. Васељенских Сабора. Св. Архијерејски Сабор сваке помесне Цркве у толико је свет и у толико православан, у колико сва црквена питања решава саборно *са свима светима* (Еф. 3, 18), са свима светима у Духу Светом. Одступи ли се од тога, одступа се од Православља. То бива када се локалне жеље, које иду у разрез са саборном, светом савешћу васељенске Цркве, узму као руководно начело при решавању ма ког црквеног проблема. Ако икоме, члановима Св. Арх. Сабора потребно је да имају дар за разликовање духова (1. Кор. 12, 10), дар за разликовање идеја, за разликовање предлога, јесу ли од Бога или не, јесу ли од Православља или не. У овогодишњем свом заседању наш Св. Арх. Сабор има да решава доста ствари, за чије је православно решење потребно много благодати Духа Светог. Духоносни Ап. Павле нас учи да и благодат може бити узалуд (2. Кор. 6, 1), ако се

њоме не облагодати и воља и ум и срце онога који је благодат од Бога примио. На првом месту Архијереји су ти који треба да живе са Светима, да су назидани на темељу Апостола и Пророка, где је крајеугаони камен сам Исус Христос (Еф. 2, 19-20). Јесу ли то, они су *домаћи Богу* (ib. 2, 19-20), знају тајне дома Божјег и домаћинства Божјег, и неће им бити немогуће да саборно, свето, апостолски, православно реше проблеме који су пред њима.

1) Наш Св. Арх. Сабор ће решавати календарско питање. Ако се не узме у обзир психологија нашег православног народа, може се учинити велика погрешка и поновити немило искуство Русије и Пољске у овом питању. И у Пољској и у Русији народ је одбио увођење новог стила као ненужно и опасно новачење, које значи молитвени раскол и немудро уступање пред римокатолицизмом. Наш народ, нарочито у Босни, Херцеговини, Далмацији, Јужној Србији и централној Србији, поступиће према увођењу новог стила не мање бунтовно од народа руског. (На знање свим домаћим „старокалендарцима“: иако отац Јустин није одобравао увођење новог календара у Грчку и другде, он је увек остајао веран својој Мајци Цркви, и није је напуштао због молитвеног општења с новокалендарцима. До краја живота је примао православне Грке као браћу у Христу, без обзира на нови календар (нап. В.Д.))

2) Сазив Васељенског Сабора у данашњим

приликама је не само технички, него и психолошки неизводљив. Руска Православна Црква неће моћи учествовати на Сабору са онолико својих представника, са колико би требала, јер то большевици неће допустити. Неким помесним православним Црквама се хита, изгледа, делимично и за то што би при оваквим околностима утицај Руске Православне Цркве био сведен на минимум, и не би имао решавајућу улогу. Но све то ипак ни мало не умањује значај Руске Цркве: она је својим мучеништвом, својим исповедништвом, својим светитељством, својим подвижништвом показала и доказала да је о на нарочито данас водећа Црква у Православљу.

3) *Устав Српске православне Цркве и Закон о Српској Православној Цркви* су опет на дневном реду. Ако се Св. Арх. Сабор на томе питању не разбије у непомирљиве разломке, биће дело коме ће се многи радовати. У сваком случају, имовински проблем је ту главни камен спотицања и саблазни. Од многих се у овом питању присвојна заменица *моје* штирнеровски егоистично наглашује. Када би они учинили само један православни гест, када би уистини саборно, светоотачки решили овај проблем, многи би гладни свештеник далматински и херцеговачки, црногорски и македонски био нахраћен и збринут. Не учини ли се то, биће јасно да је паганско нечувствије, „окаменено нечувствје“ овладало душама оних, који треба да су даноноћно осетљиви не само за глад људи, већ и за глад

птица и животиња, који треба да глад свих гладних осећају као своју. Да, као своју.

4) *Избор епископа*: тркалиште многобројних неправловских амбиција, политичких уцењивања, христорборских интрига, котеријашких цењкања. Када све то исплива пред очи, онда је тешко да се и најправославнији човек не згрози у духу и не упита: где је овде место Духу Светоме? Један ревнитељ Православља недавно ми је говорио: „слушајте, ја ћу обновити стару црквену праксу; ако за епископа изаберу Н. Н. ја ћу у храму за време хиротоније викнути: недостојан! Анаксиос!“

Отац Јустин и обновљенци у Русији

Кад су комунисти освојили власт у Русији, претворивши је у Совјетију, у Цркви, крваво гоњеној, појавили су се расколници, тзв. „обновљенци“, који су подржали сатанисту Лењина и његову револуцију. Обновљенци су хтели да „револуционишу“ православно веру, укину „превазиђене“ каноне (тражили су жењени епископат, избацивање постова, скраћење богослужења). У Литургију су унели своје измене – наглас су читали тајне свештеничке молитве, све време држали отворен олтар, хтели да изнесу Часну Трпезу пред народ, да свештеник служи све време лицем окренут народу, итд.

Православни Руси нису насели на њихове обмане –

окупили су се око своје Цркве, на чијем челу је стајао богомудри Свети Тихон Исповедник, кога је отац Јустин неизмерно волео, посветивши му, као и србском патријарху Варнави, своју књигу „Достојевски о Европи и Словенству“. Будући ћелијски утамниченик и Христов борац за Србију у доба комунистичког ропства редовно је пратио све што су обновљенци чинили, и то оштро критиковао. Још 1923. године писао је о обновљенцима, истичући бесрамно понашање бившег архиепископа Антонина, који је новачења у богослужењу правдао револуционарним разлозима.

Пишући о Антонину, отац Јустин каже: „У једној својој беседи, да би оправдао што се царске двери не затварају и што се све молитве гласно читају, Антонин је рекао: „Време је да се успоставе јавни дипломатски односи са Богом“.<<

Наравно да отац Јустин није био за такву праксу, него за древно читање свештеничких молитава тихим гласом, онако како су Срби, Руси и Бугари читали од када су примили православну веру, и како је чинио и Свети Сава. (Рецимо, у „Законоправили“ Св. Саве, у тумачењу 5. правила Лаодикијског сабора, јасно се каже: „Молитве које изговара архијереј над рукополаганим епископима, и презвитерима, и ђаконима, не изговарају се много гласно да сви људи чују, него само они који су унутра са архијерејем светитељем.“)

Свештеничке молитве се читају тихо од када постоје

најстарији записи Литургије (Барберинијев рукопис, на пример.) И у свом Службнику, објављеном 1978, отац Јустин ставља до знања да се те молитве тихо читају.

Велики ћелијски исповедник остао је веран Богу и себи до краја живота, противећи се сваком модернизму туђем Светом Предању, управо онако како је писао у “Црквеном животу“ (6/1924): „Лако је бити римокатолик, још лакше протестант, но тешко-претешко је бити православан. Јер бити православан значи: бити у непрестаном подвигу од човека ка Богочовеку, бити у непрестаном израђивању себе богочовечанским подвизима. Ту човек никада није сам: свако његово осећање, свако његово дело, свака његова мисао је лично-саборна; никада само лична, никада само саборна. Кад православни хришћанин мисли мисао, мисли је са страхом и трепетом молитвеним, јер онда кроз њега мисли сав сонм Светитеља, сав лик свих чланова Цркве. Он никада није свој, никада не припада себи, већ свима Светима, и кроз њих најсветијем Господу Исусу. Када гледа дух свој он смирено говори себи: дух је мој ништа, ако га не помножим Духом Светим; и душа моја, и срце моје, и воља моја. У њему ништа не бива по човеку, већ по Богу; кроз непрекидне подвиге он се сабира у Богу: дух се његов сабира са Духом Божјим, и душа, и воља; све се сабира и саборнизира у Богу. И он свим бићем својим осећа да је православна црквеност увек света и увек саборна, да је категорија богочовечности неизменљива категорија црквености.

Православни су православни имајући непрекидно то осећање, подгревајући га и чувајући га молитвено и свето. Они никада себе не проповедају; никада се не хвале собом; никад не остају при голој човечности. Свети, духоносни, христовођени Апостоли дали су једном за свагда формулу црквености: „*нађе за добро Дух Свети и ми*“ (Да. 15, 28). Прво Дух Свети па онда ми; ми у толико у колико допуштамо Духу Светом да дела кроз нас. У тој богоданој формули је сав метод Цркве, сав њен пут, сав њен начин решавања проблема. Тај су свештени метод подухватили Мученици и Исповедници, Свети Оци и Васељенски Сабори. Одступи ли се од њега, одступа се од Духа Светог, одступа се од Св. Апостола и Мученика, од Св. Отаца и Васељенских Сабора. Православна Црква је једна, света, саборна и апостолска зато што не одступа од тог свештеног метода. Она је православна тиме што исповеда, држи и чува не само апостолско-саборску, васељенску идеологију хришћанства, већ и апостолско-саборску, васељенску методiku хришћанства. У томе је сила Православља; у томе неисказано богатство; у томе искључива моћ. И ми смо православни док исповедамо и чувамо ту идеологију и ту методiku Цркве. Одступимо ли од једне или друге, одступили смо од Православља. Апостолско-саборска, васељенска идеологија Цркве једино се може очувати апостолско-саборском, васељенском методиком Цркве. Болесна је то мисао, пагубна је то жеља: хтети очувати православну идеологију без православне методике. Од те болести болује један део нашег епископата и

свештенства. Због тога смо у опасности да постанемо шизматици. Православна Црква је тиме православна што Св. Васељенске Саборе признаје за завршно и највише мерило црквености. Свака помесна црква пада под анатему Васељенских Сабора, ако сама измени или суспендује одлуке њихове. Ко има толико пагубног самопоуздања и несмислене смелости да себе стави више Васељенских Сабора, да себе предложи место њих? А неки наши свештеници имају; то су јавно исповедили на Ванредној Свештеничкој Скупштини у Београду. Исповедајући то, они су се јавили као одлучни црквоборци. Да су себе питали: шта мисли Дух Свети о овој мојој мисли, о овој мојој речи, – много би мање пало речи, за које ће се давати одговор на дан Страшнога Суда. Ко је у истини православан, тај осећа и зна да су истински православни људи само сарадници Духа Светог, сарадници који непрестано ослушкују шта Он вели, који непрестано творе што Он жели, који непрестано своје мисли и речи проверавају Њиме. Не признајући то, не противимо ли се Духу Светом? Одбацујући то, зар се нећемо јавити као Духоборци? Као црквоборци? – А неки су се на свештеничкој Скупштини јавили и објавили као Духоборци. Један је протојереј осиноо објавио да он сумња у канонско и догматско јединство православне цркве. – То је последњи стадиум протестантизма. Такву материја-лизацију појма црквености и јединства тешко је иоле православном човеку замислити. Но та мисао, та реч је не само то, већ нешто више од тога: она је хула на Духа Светог, јединство Цркве је не у духу мом и твојем, већ у

Духу Светом. Он је веза јединства, нераскидљива веза јединства, – не човек, не људи. Чланови Цркве су једно Духом Светим и у Духу Светом.

„Хришћански живот“ неодступно стоји не само за апостолско-саборску, васељенску идеологију Цркве, већ и за апостолско-саборску, васељенску методу Цркве“.

Отац Јустин о реформи Литургије

У време оца Јустина било је оних који су хтели да, у складу са својом вољом и разумом, мењају Литургију. Њима је Свети Исповедник Ћелијски поручивао ово: „Када у човеку почне да трне вера, упоредо с њом трне и осећање за разликовање добра од зла. Вера чини човека будним за све што је Божје и опрезним за све што је ђаволје. Човек који безрезервно верује у Господа Христа, зна границу између добра и зла, и никад не меша, добро са злом. Маловерје назире границу између добра и зла, а неверје уништава ту границу. Само права, само апостолска, само светоотачка вера зна шта је грех а шта није. „Што год није од вере – грех је“, учи христоносни апостол Павле (Рм. 14, 23); што год је од вере – добро је. Граница између допуштеног и недопуштеног не постоји за неверног, једва постоји за маловерног, а јасна је за правоверног. Нарочито је опасно и саблажњиво када у Цркви људи не воде рачуна о тој граници. Код нас има свештенослужитеља који самовољно реформишу богослужење; то

самовољно реформисање је ваистину деформисање богослужења, нарочито када се тиче Св. Литургије. Неки изостављају све јектеније између Св. Еванђеља и Херувимске песме; неки изостављају једну од прозбених јектенија; неки пак изостављају и једне и друге. Самовоља маловерних коснула се највеће Светиње, усудила се наружити Св. Литургију – ту Светињу над Светињама. Ако игде овде је потребна интервенција оних који власт имају; а то су пресвећена господа епископи. Они су да то спрече, да то осуде, да то виде. Али како ће то видети, како ће то спречити они између њих, у чијим епархијама има не села, већ вароши, које четрдесет година епископа виделе нису?“

Богочовечански конзервативизам

Отац Јустин се бори за „благодатно – богочовечански конзервативизам Православне Цркве“, указујући на чињеницу да све што је превише „по човеку“ може водити само у понор антропоцентризма и заборав свега што је Христово. Зато је стално упозоравао да се све одлуке у Цркви морају усаглашавати са „свима Светима“, да не би дошло до испадања из Предања. Тако је писао (Хришћански живот 2/1925): „Сувише је остарела земља, сувише су остарела небеса, сувише је остарео свет; одавно је изашао из руку Божијих и човек кида себе у кавезу материје, и риче од уздаха срца свог. Овакав какав је:

деформисан и онакажен, свет је сувише увредљив за измученог човека. Изранављен, човек излази из старог и улази у нови, новији и најновији бунт. Док му многонамучени дух кључа на страшној температури страдања, он снује разне модернизме и покушава да помоћу њих ослободи себе остарелог света. Но све су то само фластери на расцветаним живим ранама. Предубока је болест света, и човек јој никако не може дохитати корен и уклонити. Потребно је било, неопходно је било да Бог сиђе у тело, у материју, да пронађе корен болести света, и ишчупа. Тајанствени Господ Исус је то учинио. У Њему је почело обновљење остарелог света и обожење ђавоиманог човека. То је процес дубоко личан и дубоко саборан. Он се врши путем многобројних богочовечанских подвига. Господ Исус враћа човека допадном Адамовом стању, допадној богообразности његовој, предгрешности света. Спаситељ је дошао да човека врати не Мојсеју, не Аврааму, већ допадном Адаму, који је сав живео у Св. Тројници. Васпоставити богообразност адамовску – то је циљ Христов, то је чежња православних који чезну и уздишу у древну доброту изобразити се. Средства су за то благодатно-богочовачнска. Спасоносни је подвиг Христов: вратити човека Богу, вратити га темељу, са кога га је грех одбацио. То сачињава богочовечански конзерватизам Христов. Апостоли су то схватили и Св. Оци са њима: уколико човек Христом иде уназад ка своме почетку,

утолико иде унапред ка своме завршетку, јер је Христос почетак и свршетак, алфа и омега.

Неки наши црквени модернисти непрестано увозе са Запада у нашу средину неке римокатоличко-протестантске модернизме. И у име тих кожных модерницама они чине бучне походе против благодатно-богочовечанског конзерватизма Православне Цркве. Не треба се варати: римокатолици су најрадикалнији модернисти, јер су темељ Хришћанства пренели са вечног Богочовека Христа на трулежног човека папу. И то прогласили за најглавнији догмат. А протестанти су само подухватили тај догмат и разрадили га до страшилних детаља. Православље живи и дела у знаку богочовечанског конзерватизма: ослањајући се на апостолско-светоотачку прошлост, оно чини корак по корак у неизвесну будућност. И чинећи тако испуњава завет Христов. Када „Хришћански Живот“ опомиње и позива: назад ка Апостолима, назад ка Св. Оцима, назад кроз њих ка Господу Исусу за православног хришћанина то значи: напред ка незаменљивом Господу Исусу“ Путеви Цркве – путеви су Господњи: проклетство поражава оне који их кваре (ср. Д. А. 13, 10). Ко сам ја, а ко ти, да самопоуздано путимо путеве Цркве кроз историју? То је благодатни позив духоносних отаца; Св. Серафима Саровског, Св. Прохора Пчињског, Св. Саве, Јована Кронштатског. А наш је позив да за њима идемо молитвено и смирено, сем ако не желимо да полугом

гордости избацимо себе из саборне заједнице са Црквом. Никакав модернистички *salto mortale* није у духу Православне Цркве. Спремаш ли се да учиниш корак унапред, осврни се, послушни шта ти Дух Свети саветује кроз богоносне оце и Св. Васељенске Саборе. Не осврнеш ли се, не послуша ли, не послушаш ли – себе стављаш изнад Васељенских Сабора, и тиме на себе згрћеш све њихове анатеме. Ако наша помесна Црква жели да остане православна и да иде напред, она то може једино ако корак који хоће да учини напред учини саборно: са свима Апостолима, са свима Мученицима, са свима Исповедницима, са свима Светим Оцима.“

ОТАЦ ЈУСТИН О ПРОМЕНИ КАЛЕНДАРА

Отац Јустин и календарска реформа

Питање календара није питање астрономско, него литургијско. И јулијански и григоријански календар нису астрономски тачни. Међутим, астрономска тачност ту је другостепена; првостепено је богословље. Како каже велики теолог савремене Грчке, свештеник Георгије Металинос: „Са разлогом многи православни подвлаче да немогућност подударења наших празника са празницима неправославних не произилази из разлика у календару. Разилажења, другим речима произилазе из нездруживости и неподударности у вери. /.../ Из тог разлога одбацио је православни Исток, већ 1532, „нови календар“ не из разлога научних, но из разлога црквених, зато што би његово увођење, према замисли западњака и наших униониста, послужио наметању подударности празника, што би, *de facto*, потпомагало и одоздо на широкој скали ствар уније“. Знајући за све то, отац Јустин је цариградског патријарха Мелетија (Метаксакиса), који је увео нови календар у Цркву звао „несрећним“ и „познатим уображеним модернистом и реформатором и творцем раскола у Православљу“ („Саборност Цркве у савременом светлу“, „Св. кнез Лазар 1/1994“.) Овај велики србски светилник пре Другог светског рата редовно је пратио збивања с тим у вези. Тако је превео

писмо цариградског патријарха Светогорцима, у коме исти тражи да они пређу на нови календар и прети санкцијама („Црквени живот“ 10-12/1927.) То писмо отац Јустин коментарише следећим речима: „Шта је Црква? – Црква је тело Символа Вере. Шта је Символ Вере? – Символ Вере је душа Цркве. Све што је истински православно – душом је у Символу Вере. Није ли ти душа вером, љубављу и надом ушла у Символ Вере, зар је осетила бескрајност Истине, зар наслутила вечност Живота? Сви истински православни јерарси душом својом исходе из свете, из саборне, из апостолске душе Цркве, зато су мисли њихове – свете, саборне, апостолске; зато су дела њихова – света, саборна, апостолска; зато су одлуке њихове – свете, саборне, апостолске. Њихов живот није друго до – оваплоћени Символ Вере. Три су главна чула, којима живи душа њихова и тело, то су: светост, саборност и апостолскост. Не живе ли тим свештеним тројством, зар су православни? Нису ли одлуке њихове – свете, саборне и апостолске, зар су православни? Своде ли Цркву на ма шта што није Христово, био то алтруизам или хуманизам, национализам или научни фанатизам, зар се нису саблазили о Светињу над Светињама, зар нису похулили и на Оца, и на Сина, и на Дуга Светога? Дивни Господ Христос оставио је слободу Цркви, али слободу ограничену светошћу, саборношћу и апостолскошћу. Јерарси газе свету слободу Цркве, ако не раде свето, саборно, апостолски. Доносе ли одлуке

које нису свете, ни саборне, ни апостолске, они гоне душу Цркве, гоне вечност и боговечност. Православно срце може Христа ради ћутке и с радошћу поднети све увреде, сва гоњења, али кад васељенскост, кад саборност гони из Цркве Патријарх, и то Васељенски Патријарх, реците – које живо православно срце неће од туге проплакати и проговорити у одбрану свете и апостолске саборности? А Цариградски Патријарх употребљава неапостолска, несаборна средства да наметне грегоријански календар. Нарочито у Грчкој. Још није покушао да делатност своју пренесе и на православне Словене. Све словенске Православне Цркве, а то ће рећи четири петине православних, остале су при старом календару. Васељенски Патријарх замахнуо је српом своје ревности, (да ли свештене?), и хоће да пожање успех. Али готово свуда наилази на отпор, на протесте, а где – где и на бунтове. И дисциплину, на саборност у Цркви.“

О великим и страшним последицама календарске реформе, у истом коментару, отац Јустин ће писати и ово: „Заиста су почела апокалиптичка времена, јер изнутра из Цркве почињу да гоне свету, апостолску саборност. Много је немира посејао по православном свету „Свеправославни конгрес Цариградски“; немир сеје и Патријарх Васељенски по Светој Гори. „Васељенски“ чувар Св. црквеног предања – први је раскинуо молитвено јединство Православне цркве. Ако на данашњи дан ми слаavimo Св. Николу, Грчка црква га

је славила пре 13 дана. Зар тиме није разбијена саборност молитве? Разбио је Васељенски патријарх. Госпoде, у име чега? Злослутно је и наговештава најезду страшних последица што Васељенски Патријарх онако формалистички и рационалистички суди о јединству Цркве Православне; за њега је календарско питање „спољашњег поретка“ А зар је молитва, и јединство молитве свете, саборне и апостолске, – питање „спољашњег поретка“?

Ми православни не схватамо положај патријарха механички, папистички. Сам патријаршијски положај ни најмање не даје гаранције да ће патријарх механички и аутоматски бити ималац и чувар свете Истине Христове. И од њега се траже лични подвизи; и то више од њега него ли од ма кога другог, јер „коме је много дано, од њега ће се много искати“ (Лк. 12, 48) јер који на гори стоји, мора блистати као сунце, да би осветљавао и обасјавао све нас доле у низини. Да патријаршијски положај аутоматски не чини човека непогрешивим у истинама вере, доказ су патријарси – јеретици. Тако мисле и тако верују механизатори хришћанства – римокатолици; за њих: папски положај аутоматски, и готово мађијски, чини папу непогрешивим. А ми православни верујемо и исповедамо да никакав патријарх не може без личних, светих, апостолских подвига бити истински чувар свете, апостолске, саборне Истине Христове. То верујемо и исповедамо; то ћемо веровати и исповедати увек и до века“.

Отац Јустин наводи да су Светогорци, ти „кротки

лафови истине Православља“, одбили да се потчине таквој одлуци, и да су од њих многи похапшени и затворени у Солуну, али да се не дају. Тиме је он, по ко зна који пут, показао на чијој је страни било његово срце, пуно ревности за Цркву Христову. Још 1923. године („Црквени живот“ бр. 9), отац Јустин је наводио писма православног свештеника из унутрашњости Србије и из Босне. Оба су се односила на народни став у вези са променом календара и скраћивањем постова:

Календарско питање. Од једног сеоског свештеника добили смо писмо следеће садржине: „Нека чудна легенда проходи душе многих православних јерараха. Ради се на промени календара. Народ прислушкује, ишчуђава се, не схвата на што све то. Желео бих да наши јерарси завире у душу нашег простог народа. Тамо се комеша ћутљиво негодовање. Промена календара је не само канонско-астрономско већ и психолошко питање. То питање треба решавати са народом и ради народа. Говори се да ћемо после промене календара празновати празнике са римокатолицима заједно. И десиће се немила и ружна појава: празноваћемо заједно велике празнике са римокатолицима, но не и са православном браћом Русима, којима није до промене календара сада када их ради Христа распињу, убијају, прогоне и муче“.

Глас из Босне. Вести о увођењу неких реформи у нашој цркви узбудиле су православни народ наш у Босни, нарочито сељаке који су навикли да учествују у свима важнијим црквеним пословима. Један нам

свештеник пише: „Сељаци у Босни, дознавши из новина о укидању свих постова сем ускршњег, врло су изненађени и узбуђени, и изгледа им да од наше вере нема више ништа. Један ми шта више рече: „Ми ћемо се још мало почети турчити, јер и Турци имају само један пост, а и ми ћемо сад имати само један. Осим тога наши црквени великодостојници желе да укину поједине празничне дане, да смање број светитеља и да нам одобре да у празничне дане радимо као што Турци раде на сам Бајрам. Зар не виде да ми Срби, и ако смо много празновали и славили Божје угоднике, и ако нисмо у те дане радили, ипак смо свега имали и Бог нас је увек чувао, а Турци су увек радили, и на сам Бајрам, па никад ништа имали нису, нити ће икада имати“.

За оца Јустина, питање промене календара без одлуке Васељенског Сабора било је дубоко и значајно питање, повезано с духом модернизма који је продро у Православну Цркву. У „Хришћанском животу“ (9/1924), отац Јустин пише, и тиме као да закључује све што је о календару рекао и написао: „Слапови модернизма са свих страна наваљују на *Стуб и Тврђаву Истине*. Збунили су многе званичне носиоце црквене мудрости. И они се мету у срцима својим. У опасности смо да се прекину неке артерије које нас везују са Апостолским и Светоотачким добом. Све се мање молитвено ослушкује шта нама у црквоборском двадесетом веку говори Дух Свети кроз Свете Оце. Све се више противимо Духу Светом и клањамо духу свом мизерном, ми

идолопоклоници. Све је мање страха Божјег у нама, и зато све мање мудрости. Страх Божји је отац мудрости, – то је богооткривена старозаветна истина, и христооткривена новозаветна истина. Многи су од нас протерали страх Божји из себе, а хвастају се мудрошћу. Но таква мудрост – лудост је пред Богом. Без страха, без молитвеног трепета решавају се црквени проблеми. Под притиском, ласкавим или грубим притиском модерних ванцрквених сила многи црквени представници ропски служе трулим боговима нашега доба. Разједињени више хотимично него нехотимично ми нервозно хитамо кроз прашуму садашњице у неизвесност будућности. Представници појединих аутокефалних православних цркава надмећу се смело у опасним новачењима. Заборавља се на свету саборност као на мерило наше садашње делатности, као на чувара наше црквене светости. Зато се недавно у Православљу десио молитвени раскол: Грчка Црква увела је нови календар, док су остале Цркве остале при старом. Молитвена саборност је нарушена; не сливају се више истовремено све православне душе у једну молитву, не иступају више заједнички пред лице Господа славе; најсигурније православно оружје преломљено је, чиме ћемо од сада иступати против заједничког непријатеља, чиме ако не саборном молитвом? О кротко Православље, зашто те тако руже, не зато ли што се душа твоја зове – смиреност?“

СВЕТИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ О УЗОРНОСТИ СВЕШТЕНСТВА

Лик свештеника по оцу Јустину

У „Црквеном животу“ (7-8/1923.), отац Јустин пише „Размишљања пред свештеничку скупштину“, и истиче какав свештеник, као служитељ Литургије, треба да буде. Јер, Света Литургија тражи светог свештеника; јер је свештеник призван да буде освештан да би другима даривао освештање. Додуше, свештеник не мора бити носилац, него само преносилац благодати – али, ово прво је мисао, и циљ, и срж свештеничког позива, о чему отац Јустин каже: „Идем у народ, питам се с њим и допитујем; послушкујем шта душа његова очекује од свештеника, шта тражи, шта предлаже као дневни ред свештеничког рада и наредне свештеничке скупштине.

Прво: свештеник као молитвеник и постник. – Да, молитвеник и постник. Храм је дом молитве; свештеник је мали молитвеник, који је дужан да од своје парохије начини дом молитве. Загледај да није нечијим хајдуковањем протерана молитва из твоје парохије, из једног угла њеног, или из другог, или из самог храма, или из срца једног, двојице твојих парохијана? Је ли нечиста која душа, или мисао, или осећање у твојих парохијана, ти знаш средство за очишћење: молитва и пост (Мт. 17, 21; Мк. 9, 29). Ако

нечисти душом неће да посте, пости ти за њих; ако неће да се моле, моли се ти за њих, јер молитва праведника може много помоћи (Јак. 5, 16).

Народ се нуждава не попа већ духовника, који ће га кроз мрачна страдања водити ка животу вечном, који ће бити његов вођ и душевођ. Уморан је народ и болестан од свештеника који га укопавају у ситне земаљске интересе. Трули душа народна у ђубрету разних партизанстава и ситничарствима. Треба је извући из тог ђубрета – то је дужност свештеника, јер ће сваки свештеник одговарати за сваку душу сваког свог парохијанина. Чувај се да не будеш изговор за грехе, јер ти сваки парохијанин има право рећи: ти си одговор мој и изговор; кроз сва митарства ти мораш са мношћом ићи. „Тешко оном човеку кроз кога долази саблазан“ (Мт. 19, 7). – Све се овде своди на питање: како да свештеник не буде саблазан, већ у свему и свачему – *свештенослужитељ*. То је друго питање које тражи своје решење.

Ви сте свештенство – *вечно свештенство* (Јевр. 8, 24); то не заборављајте никада. Свака ваша мисао мора бити – вечна мисао; свако ваше осећање – вечно осећање; свака ваша реч – вечна реч. Ваш живот на земљи свештенички је ако је – вечан. Ви сте позивани на живот вечни; будите вечни, да би и друге могли чинити вечнима. Ви сте морнари на лађи која морем пролазнога живота плови у вечност и спасава оне који се даве у њему. Ви не смете бити пролазни; јесте ли то,

онда свештенство није више вечно, но пролазно. Ко ће вас у том случају уважавати? Ко оправдати?

Ви идете на скупштину; вратите нам се са оживљеним, освеженим, подмлађеним осећањем вечности свога свештеничког позива. Молимо вас, све своје речи, сва своја решења пронесите кроз безгрешну душу Господа Христа. Ако се Он обрадује, и народ ће се обрадовати; ако Он заплаче, и народ ће заплакати.

Мене муче питање; зашто су наши храмови пусти? – Да ли ће се свештеничка скупштина промучити тим питањем, јер то треба да је њено прво питање, на које је дужна одговорити. То питање има као своје наличје друго питање: зашто многи свештеници служе Св. Литургију два или три пута у години? Е да ли зато што су храмови пусти? Но за вером оживљену душу свештеникову, храм је пун анђела, који саслужују свештенослужитељу. Саслужује му и сва твар, сва васељена, јер се и на Св. Литургији приноси жртва за сву васељену. Кад људи уђуте, камење говори и Бога славослови.

Ново питање: зашто је исповест замрла? – Не значи ли то да се пастири мало интересују стањем душе своје пастве? Без исповести пастир не може знати своје, нити своји – њега. Свештеник је позван да буде душезналац. Колико душа исповеди, онолико и зна. Тајна исповести је огромна сила; у њој је свештенику дата власт неба, јер је речено: *што год свежете на земљи биће свезано на небу, и што год раздрешите на земљи биће*

раздрешено на небу (Мт. 18, 18). Њоме свештеник детерминира живот душе човечје на сву вечност; кроз њу даје пасош за вечност. Исповедничка је дужност пуна одговорности, за то, по речима Св. Златоуста, „исповедник треба да има велику мудрост и хиљаду очију, да би испитао стање душе са сваке стране“ (*О свештенству*, IV, 113). – Дужност је то велика и света, и власт највећа на земљи. Је ли је употребио или злоупотребио? Размишљај о томе; нарочито: како успаване разбудити за исповест; како разбуђене упућивати; како незаинтересоване заинтересовати?“

Отац Јустин је као узорног свештеника истицао свог ђака проту Алексу Тодоровића, у то време пароха у Бресници код Чачка. Прота Алекса ће касније бити десна рука Светог владике Николаја у издавању библиотеке „Свечаник“, и помињаће, на Проскомидији, око десет хиљада имена упокојених. Ево шта је отац Јустин писао о њему, истичући га као пример за подражавање: „Из отровних јама наше свакидашњице летос сам се попео на високу гору његове православне ревности. Небеским ваздухом освежио сам малаксалу веру своју. Са његове горе кратко је растојање између неба и земље, између Господа Христа и српске душе. Тада сам осетио како расте душа у човеку, када ученик постане већи од свог бившег учитеља. Некада је био мој ученик, а сада је постао мој учитељ. Свештеник у Бресници. Умножио је моју веру, освежио моју љубав, охрабрио моју наду. Великом вером својом како не би

повећао веру моју? Својим молитвеним држањем у храму како не би на молитву разбудило сва срца у мени? У свакој молитви, у свакој песми својој присутан је свом душом својом, свим срцем својим, свом мишљу својом. Осећаш да пред Богом стоји, Богу служи, Богу ревнује. – По молитвености се познаје свештеник; то је најбоља и најтачнија дијагноза и његова и његове пастве. И он и паства улазили су у храм „Со вјероју, благовјенијем и страхом Божјим“ и држали се у храму као да су на небу. Осетио сам како душе дишу молитвом, и како молитвом расту до неба и изнад неба. Тада сам свим бићем својим осетио шта значе чудне речи великог подвижника православног о. Јована Кронштатског: „Молитва је духовно дисање; када се молимо, ми удишемо Духа Светог; све молитве црквене јесу дисање Духа Светог“.

Ако има озбиљног позива на земљи, онда је то свештенички позив. Јеси ли свештеник, ти живиш на оштрици мача; толико је твој посао озбиљан и опасан. Да, озбиљан и опасан; јер ти Бога узросташ у човеку; Божји образ васпитаваш и увеличаваш, док обличје Христово не формираш у душама својих парохијана (Ср. Гал. 4, 19). Твој је посао: даноноћно гонити грехе из душе своје и својих парохијана, јер сваки грех – онакарађује образ Божји у човеку. А циљ је свештеничке службе да душу своје пастве учини Христоносном и Христоликом. Свештеник зна стварну тајну душе, зна како расте душа. Расте молитвом и

постом, богољубљем и братољубљем, вером и надом, кротошћу и смиреношћу; а опада и пропада – неверјем и непостом, мржњом и пороком, грехољубљем и злоумљем, гордошћу и среброљубљем. Кроз тајанствени свет овај свештеник ограђује душу своју молитвом, јер је сваки корак кроз живот у корак у – нову тајну, у нову мисао Божију. Бог је мисли своје обукао у материју, и метнуо их за подножје ногама твојим; обукао их у звезде, и метнуо их за кандила над главом твојом. Не заборави никад: ограђен си Богом. Како ћеш свештено ићи кроз овај свет Божји, ако Анђела Божјег не измолиш за свог вођу: „Ангела мирна, вјерна наставника, хранитеља душ и тјелес наших, просим! - Пода-а-ај, Господи!“

Омолитви ли себе свештеник, он неосетно и друге омилотвљује; светлост самим тим што је светлост – осветљава; топлота самим тим што је топлота – загрева. Такав свештеник око свачије душе обилази са молитвом, док не нађе улаз у њу. Молитва је матица која за собом води сав рој божанских добродетељи. Ако наше Богословије не створе на првом месту молитвенике, да ли су ишта православно створиле? Да ли ће ишта од њиховог рада остати што се неће огњем спалити? Без тога – све је друго слама, и сено, и плева (Ср. 1. Кор. 3, 9-15). Свештеник-молитвеник служи богобојажљиво као да ослушкује Анђеле који му саслужују; он се и ван храма држи молитвено као и у храму; његов живот је непрекидно богослужење. Свака

служба у храму за њега је – нови живот. Служи ли службу Св. Мученику, он и сам мучеништво његово преживљава као своје; служи ли службу Светитељу, он сав утоне у житије његово и чезне за светошћу његовом. Он непрестано обилази око срца свог и око душе своје да се неки порок не увуче у њих. Од човека иде човеку као од богослужења – богослужењу. У свакоме Бога тражи, и налази; и служећи човеку, служи Богу у човеку. Непрестано подгрева благодат Божју у себи, а тиме и у другима око себе. По његовој Христочекњивој души непрестано ничу све нове и нове очи, и он видовито бди над сваком мишљу својом, над сваким осећањем својим, над сваким делом својим, над сваком речју својом, трудећи се да потпуно испуни савет Великог Апостола: „Никако ни у чему не дајте спотицање, да се служба не куди; него се у свему покажите као слуге Божје, у трпљењу многим, у невољама, у бедама, у тескобама, у ранама, у таницама, у бунама, у трудовима, у неспавању, у посту, у чистоти, у знању, у подношењу, у доброти, у Духу Светом, у љубави истинитој, у речи истине, у сили Божјој, с оружјем правде и на десно и на лево, славом и срамотом, куђењем и похвалом, као варалице а истинити, као незнани и познати, као они који умиру и ево смо живи, као накажени а не уморени, као жалосни а који се једнако веселе, као сиромашни, а који многе обogaћавају, као они који ништа немају а све имају“ (2. Кор. 6, 3-10).

О припреми свештеника за богослужење

Да би свештеник служио Свету Литургију, он се мора, по оцу Јустину, лично омитовити. Не може он служење Литургије свести само на Литургију – потребна је и лична молитва, без које саборне молитве нема и не може бити („Црквени живот“ 12/1924): „Богослужења су плућа којим православни хришћанин удише ваздух Христове вечности. Уклоните богослужења, уклонили сте плућа – чиме ће дисати православни? Онаказите ли богослужења, онаказили сте плућа, – није ли то почетак духовне сушице; није ли крај тога почетка – потпуна сасушеност душе? Што ређе богослужење – све је ређе удисање ваздуха вечно-свеже Христове вечности: у души је све загушљивије, све мучније, све мртвије; зачињу се живе ране, унутрашње ране; плоде се црви и множе нагло и обилно; нагризају и гризу човека изнутра, и душа постаје црвињак, јер је сваки порок – црв, свака нечиста мисао – црв, свако прљаво осећање – црв. Да не буде душа сва иструлела и расула се у црве, треба је осолити сољу, духовном сољу. „Ви сте со света“ ви – Апостоли, ви – прејемници Апостола, ви – архијереји, ви – свештеници. Без вас – свет се распада у црве; свет постаје црвињак; ви сте – да га сачувате од трулежи, да га осветите. Но ако со обљутави, чиме ћете осолити свет, чиме ћете осолити душу своју, душу пастве своје? А молитва је та Христова со, која чува душу да не

обљутави и да не иструли у гресима. „Треба се свагда молити Богу, и не дати да дотужи“ (Лк. 18, 1), учи незаменљиви Господ Исус; треба свагда солити душу своју сољу молитве; треба сваку мисао посолити њоме, јер је још речено: „у молитви будите непрестано“ (Рм. 12, 12).

Црква је – дом молитве; а мени пише један свештеник: у нас се по многим црквама хајдукује. Ако нигде ту треба да фијукне бич Христов, као некада. Све је мање народа по црквама, јер је све мање молитвеника међу свештеницима. Један свештено-монах је сву душу своју послао у житејска попеченија, а дом молитве – нема молитвеника. Један свештеник је сав изашао из дома молитве и ушао у политику, а дом молитве – чека свога молитвеника. Други се сав предао пољопривреди, – шта је оставио за дом молитве? Неки су сву душу своју иситнили у многе послове, – а дом молитве чека своје молитвенике. Жали се један благочестиви младић: наш попа ни на први дан Божића не служи Св. Литургију, већ „изобразитељну“.

Православље је силно молитвом; – нисмо ли зато слаби, што смо слаби у молитви? Бити православни свештеник на првом месту значи бити молитвеник. То је наук Св. Отаца, наук Светитеља Православних. Ко смо ми да Светитеље поправљамо? А ми ревносно – поправљамо Светитеље; ми смело прерађујемо Православље по образу и подобију своме, и зато још мало, још мало, па ће нам се рећи: духовне наказе.

Свештено искуство Св. Отаца нас учи: молитва изводи душу из сваког порока и уводи у сваку врлину; без ње – свештеник је без душе; молитва је мајка љубави; љубав се молитвом стиче: „љубав је од молитве“, учи богомудри Св. Исак Сирин (Слово XXXV, 6, 229).

Хоћеш ли да познаш човека, познаћеш га по молитви. Нарочито свештеника. У молитви се примети сваки фалсификат, свако фарисејство. Хтео човек или не, он молитвом казује себе, прича себе; у молитви исплива његова душа онаква каква је. Православно је правило: каква молитва – онакав човек. Молитва не само показује већ и проказује човека. – Желиш ли да познаш себе: испитуј своју молитву и молитвеност. Не можеш ли да се молиш: приморавај себе на молитву, препоручује Св. Макарије Велики, и Бог који види твој напор, даће ти молитву. – Јеси ли се молио сат – молићеш се још један; јер молитва изазива молитву.

У Св. Литургији је казана сва Истина од алфе до омеге. Зато је сва ограђена молитвом. Велику и дирљиву припрему налаже Св. Православна Црква: читање молитвеног правила у које улазе: Канон умилителном Ко Господу нашему Исусу Христу, Акатист Пресвјатјej Богородице, Канон ко Пресвјатјej Богородице, Канон Ангелу Хранитељу, Последованије ко Свјатому Причашченију Ко кроз овакву припрему уђе у Св. Литургију, ушао је просејан, разнежен, умекшан, уплакан, смирен. У овим припремним

молитвама човеку се казује све: сва тајна Господа Христа: причешћујући се човек проходи сав процес спасења, постиже обожење: „Божествено тјело и обојајет мја и питајет“. Тиме је човеку дато све; шта је то што је Господ могао дати, а није дао у Св. Литургији? Припремне молитве казују нам тајну. Просеј себе кроз њих, – какав изгледаш? Шта је то – што није рана у теби? Шта – што није грехоимано? А у нас је мало свештенослужитеља који обављају припремно правило пре служења Св. Литургије, зато је мало њих који осећају сву божанску дубину Божанствене Литургије, који осећају и знају да је у Св. Литургији сабрано све Хришћанство, све откривење.<<

Отац Јустин се свим својим бићем и целог свог живота, држао православног подвижништва као најдубље и најважније припреме за служење Литургије и живљење Литургијом. Његов младачачки молитвени дневник, нађен после Старчевог упокојења, сведочи о томе какав је он био молитвеник – на стотине, па и хиљаде метанија, правио је припремајући се за Свету Литургију (10. јануара 1921: триста метанија пред Литургију; на Савиндан исто тако, а у поноћ, по Савиндану, 1000 метанија.) Тиме је ћелијски светлосник доказао да се саборној, литургијској молитви, не сме и не може приступити без личне молитве.

О клечању на Светим Службама

Отац Јустин је, у умилењу клечао на Литургији. Његов молитвени дневник из раних дана има таквих сведочанстава. („Литургија коленопреклоњена сва“ (3. 1. 1921.). У одбрану клечања и покајничког настројења, отац Јустин је записао неколико речи („Црквени живот“ 12/1924): „С правом је Богомољачки Покрет многе збунио, а многе и узбунио. Он је нов одушевљењем, али да не би постао нов и учењем, потребно је да га свештенство што пре возглави. Има нечега у том покрету што збуњује, али је чудно да и најправославније ствари у том покрету збуњују и узбуњују неке наше свештенике. Један млађи свештеник у „Гласу Цркве“ пише: „Рђавим тумачењем речи Св. Писма богомољачки је покрет створио, у сравнењу с православљем, изопачен, иначе нов правац у испољавању верских истина. Њихове молитве које не бивају без клечања, метанисања и лупања у груди, тако су *одвратне и тешке* за гледаоце да прелазе границе стрпљења“.

Клечањем изражавати верска осећања није „нов правац“, већ стар као и прва молитва првог човека; а ако не толико, онда несумњив стар као и Гетсиманска Молитва Господа нашег Исуса Христа, јер је у Св. Еванђељу речено: „Клекнувши на колена мољаше се Богу“ (Лк. 22, 41), но не само клекнувши већ и метанишући, јер је речено свештено и тужно: „паде на

лице своје молећи се и говорећи: оче мој, ако је могуће да ме мимоиђе чаша ова; али не како ја хоћу него како ти“ (Мт. 26, 39).

За Господа нашег није била одвратна и тешка молитва митара „која бијаше прси своје говорећи: Боже, милостив буди мени грешноме“ (Лк. 18, 13), – зашто је онда таква молитва одвратна и тешка за младог свештеника нашег, за младог слугу Христовог? Спаситељ је такве молитве ради не само похвалио митара, већ и оправдао, и спасао: „Кажем вам да овај отиде оправдан кући својој“ (Лк. 18, 14). Завири ли човек у живот ма ког православног Светитеља, биће му још јасније зашто је Господ оправдао митара. Да се човек не би саблазнио и огрешио у процењивању туђег религиозног искуства, треба да га проверава искуством Господа Христа, Св. Апостола и Подвижника“.

О благољепију богослужења

Отац Јустин је много бринуо да богослужење буде благољепно и величанствено. Оштро је критиковао оне који су богослужењу приступали немарно и непажљиво, јер су тако могли да саблазне многе. О томе је писао у свом чланку „Наша интелигенција и наша Црква“: „Опустошени унутрашње – како би могли бити неопустошени спољашње? Убоги вером, како могу бити богати у манифестовању вере? Како ће зрачити светлошћу који сунце у себи нема? Како ће искрено,

нефарисејски славити Бога спољашњи човек који Га не слави унутрашње, не слави душом својом? Убоги православним христовознањем, неки се још хвастају тиме што су противници спољашњих форми, јер веле – Господ Христос није марио за то. Само ти неуки апологети своје опустошености заборављају да је Господа Христа ревност јела за дом Божји, те није допуштао да се суд пронесе кроз храм (Мк. 11, 16), да се не би кварило благољепије храма и молитве: и још заборављају оно што ни у сну не треба заборављати: да је Господ Христос избацио трговце из храма, јер су кварили лепоту храма и молитве. И још заборављају ти свештенослужитељи недељни прокимен, који сваке недеље певају (претпоставља се да сваке недеље служе): „Господ воцарисја, в љепоту облечесја“. А ми смо грубо и ружно свукли с Њега сву лепоту. Нисмо ли тиме скинули с Њега тело Његово Богозрочно? Гледан кроз нас, Бог је наш – убог, осиромашили смо Га, оружњали смо Га, онаказили смо Га. А Невеста Његова – Црква Његова, дивна и преукрашена, Невеста цара Небеског, зар она да не буде обучена у лепоту Његову раскошну и неисказану? Сетите се еванђелске приче да је са пира у Царству Небеском избачен онај са похабаним, подераним хаљинама душе. И још заборављају да је Господ мисли своје обукао у звезде и дивна сазвежђа, у милионе сунаца и безброј анђела и арханђела; заборављају чудну чаробном лепотом својом апокалиптичку визију Цркве: Жена обучена у

сунце, а месец под ногама њезиним. Где је храм вечне лепоте ако не у њој, ако не – Она сама? И храм вечно Добра? И храм вечне истине? Господ је узео тело човечије, учинио га најунутрашњијом садржином Божанства и кроза њ осветио и обожио материју. – А ко сте ви да Господа Христа поправљате? Сетите се одеће Његове чудотворне, јер који се ње дотицаху – оздрављаху, јер и кроз њу зрачи Његова богочовечанска сила. Зар има веће лепоте за тело човечије од Христа у њему? Бог је ушао у тело, зар није ушла и сва Лепота с Њим? И тело је за Господа: прославите дакле Бога у телима својим и у душама својим, што је Божије (1. Кор. 7, 20). – Зар смо све то заборавили ми, свештенослужитељи? Зар не знате да смо ми свештенослужитељи не само апсолутне Доброте и Истине него и апсолутне Лепоте? У свом небеском аспекту Црква и јесте тело апсолутне Лепоте, јер је тело Богочовека Христа; а у свом земаљском аспекту она је то исто, уколико сте ви христозрачни. Не знате ли да Тело Цркве има своја чула? Свештени обреди, сви – од првог до последњег, и јесу чула Цркве: кроз њих чујемо и видимо Бога и Господа, кроз њих преносимо себе из црвињака релативизма у царство вечних вредности, кроз њих удубљујемо себе до божанских дубина, и проширујемо себе, и узвишујемо. Све што је Господ узео на Себе од човека, све је то начинио не само апсолутно добрим и истинитим, него и апсолутно лепим. Узео је тело човечије, и учинио га апсолутно

лепим. Тело Његово и јесте мерило апсолутне лепоте тела човечијег, јер је оно – Тело Богочовека. Циљ тела човечијег је да се обуче у Господа Христа, и Његову апсолутну Лепоту, да постане христово, и тиме христолико. Сваки други циљ одводи телу у ружноћу, расипа га у црве. На завршетку историје, када се добро буде опростило зла заувек, боголике ће душе, по дубокој мисли Св. Макарија Великог, и васкрела тела своја учинити боголиким, а то значи: апсолутно лепим, божански лепим и вечним.

Благољепије богослужења зависи непосредно од благољепија душе коју свештенослужитељ носи у себи и уноси у богослужење. Је ли свештенослужитељ омотитио себе – познаћеш га у храму на молитви и по молитви: он зрачи молитвеним расположењем, све одише тајанственим усхићењем, и радошћу, и утехом. Његов живот је путовање из тајне у тајну. Господ се облачи у величанство; облачи се у свете тајне, у свете иконе; оне су пуне живог Бога и Господа; ако си вером оживео око своје, то ћеш видети; за оживљење вером и љубављу – свете иконе су живе. А за мртве? – мртвима је све мртво. Иконе Васнецова могу одвести безрезервној вери и неисказаној љубави према Христу. Лепотом говори Христос“.

Гледајући немар у служењу Свете Литургије, велики ћелијски литург је, још као млади јеромонах, горео и плакао над тим немаром, упозоравајући да га никако не сме бити: „Зар збиља нисмо лишили сваке

лепоте и мистике Св. Литургију, ту службу над службама, коју анђели желе служити, у којој се реално понавља и доживљава чудесни живот и спасоносни подвиг Господа Христа? Зар нисте толико пута и сами гледали свештенослужитеље где служе Св. Литургију механички, без имало узбуђења, ако не усхићења? Зар нисте виђали како самовољно скраћују Св. Литургију, и тиме осакаћују кроткога Христа? Зар нисте виђали како се за време богослужења наслањају на Св. Трпезу као на кафански сто? Зар нисте чули како се за време богослужења разговарају у олтару свештеници? Зар нисте видели како неки од њих у столовима за певницом стоје или седе као да су на неком концерту? Зар нисте наишли на много храмова у којима свештенослужитељ годишње служи две до три Св. Литургије? Зар нисте са ужасом слушали не појање него крвелење у многим храмовима? Зар нисте са тугом у срцу слушали у престоничким храмовима појање по једног појача? Зар нисте толико пута уздрхтали од свештеног гњева слушајући разговоре у храму за време богослужења?... И колико би се ових „зар“ могло ставити иза дела нас, званичних представника Цркве! Али ми ћемо скратити њихов број изабраних ради, да се и они не би саблазнили“.

Уместо закључка

Свети Николај Жички, велики боговидац србски, описао је, у истоименој својој песми Небеску Литургију да би нас подсетио да се главно богослужење наше Цркве не служи само у земаљским храмовима, него и на небесима, а у свом тексту о завеси у Старом и Новом Завету наговестио нам небеско причешћивање у вечности. Његовим стиховима и његовом речју да завршимо овај наш сусрет са највећим Србима после Светог Саве – Николајем и Јустином – и њиховом литургијском мудрошћу:

1.

Хај, шта се оно чује из даљине:
Дал су вјетри, дал су вихорови,
Ил шуморе горе јаворове,
Ил са земљом трава разговара,
Ил пјевају на небеси звезде?

2.

Нит су вјетри, нит су вихорови,
Нит шуморе горе јаворове,
Нит са земљом трава разговара,
Нит пјевају на небеси звезде,
Но служи се света литургија
У небесном царству Христовоме.

3.

Службу служи Јован Златоусте
И са њиме три стотин владика,
Све владика земних мученика
И три хиљад часних свештеника,
Свештеника Божјих угодника.

Ђаконују Ђаконе Стеване
И са њиме свети Лаврентије.
Свети Павле чита Посланије,
Свети Лука свето Вангелије,
Крсте држи царе Константине
А рипиде свети страгилати
Димитрије и с њим Прокопије,
Георгије и с њим Јевстатије
И остали многи страгилати.

Огањ носи Огњена Марија,
Тамјан пали Громовник Илија,
Свети Врачи помазују миром
А Крститељ водом покропљава.

Херувими поје Херувику
А Цар славе сједи на престолу
Лицем својим небо осветљава.
С десна му је света Богомајка
Огрнута звјезданом порфиром,
Свети Сава жезал придржава,
А народа ни броја се не зна,
Више га је но на небу звјезда.
Измјешани свеци с анђелима
Па се не зна ко је од ког љепши.

***

Завеса је у Причешћу. Под завесом хлеба и вина ми се хранимо Христом Господом. Као год што је Његова телесна завеса скривала истинито Божанство, тако завеса хлеба и вина скрива истинито Божанство Његово. И она и ова завеса скривају исту тајну, исту силу, исту премудрост, исти живот вечни. И ево ја сам с вама у све дане до свршетка вијека, рекао је Он ученицима при растанку са њима. При растанку Он каже: ја се растајем од вас, него: ја сам с вама до свршетка века! Како? Да ли духом Својим? Да ли успоменом? Да ли само у срцима ученика, који су неколико година били с Њим? И то, и друго, и треће. И још четврто – под завесом, дотле се и Он јавља под завесом. Кад Господ каже апостолима, да је он с њима до свршетка времена, очигледно је да Он то не говори само апостолима него свима вернима до свршетка времена. Јер апостоли нису остали на земљи до свршетка времена. То Он говори целој Цркви на земљи, Цркви, која је завеса Његова, и у којој Он стоји под завесом освећеног хлеба и вина. Умилни човекољубац хоће да покаже Своју љубав према свима нама као што ју је показао и према апостолима. Апостоли су гледали тело Његово, целивали лице Његово, додиривали руке Његове, грејали се под светлошћу очију Његових. Јован се наслонио на прси Његове. Тома је додирнуо ране Његове. Ко од нас не би желео, да је у оном времену живео и имао то задовољство апостола? Но где, Он је

знао унапред за ову жељу нашу, и унапред је испунио благословивши хлеб и вино да нам буду место тела и крви Његове, једна завеса место друге завесе. Да би га и ми сви могли не само додирнути него Њиме се хранити. Да би тако и ми сви имали задовољство, раносилно задовољству апостола.

Но и ова завеса хлеба и вина расцепиће се једнога дана, то јест по свршетку света, кад престану дани и ноћи и настане Дан, у коме место сунца и звезда светли Бог – Бог без завесе – и кад престану рађања и умирања и настане живот без краја и конца. „Кажем вам да нећу од сад пити од овог рода виноградског до оног дана кад ћу пити с вама новoga у царству оца својега.“ (Мат. 26, 29).

Конац и Богу слава!

ЛИТЕРАТУРА

1. Др Војислав Јањић: Чланци и расправе, Сремски Карловци 1921.
2. Архимандрит Јован (Радосављевић): Живот и страдање Жиче и Студенице под окупатором (1938-1945), Манастир Хиландар 1993.
3. Владика Николај: О Европи, Петровград 2003.
4. Свети владика охридски и жички Николај, Манастир Жича 2003. (приредио владика Атанасије Јевтић)
5. Прота Алекса Илић: Моје успомене, Београд 1931.

ДОДАТАК

СВЕТИ ЈОВАН КРОНШТАТСКИ О БОЖАНСКОЈ ЛИТУРГИЈИ

(избор и превод оца Јустина)

Мисли о Божанственој Литургији

Шта је величанственије, шта дирљивије, шта животворније на земљи од служења Литургије? Ту се представља и свршава највећа тајна љубави Божје према роду људском, тајна сједињења Бога са људима кроз оваплоћење, богонаучење, кроз страдање, смрт, погреб и васкрсење, тајна обновљења и обожења човечанства, тајна једињења људи са Богом помоћу једења Тела и Крви Његове. Својом величином ова тајна поражава ум, и нехотице сваког разумног хришћанина приводи страхопоштовању, благодарности, славословљу Божјем. Дело Божје, вршено литургијом, својим величијем превазилази сва дела Божја, учињена у свету, и само стварање света. То је истинско небеско служење Божје на земљи, при коме бити разумно и достојно – јесте блаженство, мир и радост за душу! Оно храни ум, весели срце, изазива сузе умилења, страхопоштовања, благодарности, побуђује на самоодречне подвиге љубави, милосрђа и саучешћа према свима људима, уједињује све у један савез братства, сједињује у један савез небо и земљу –

анђеле и људе; све весели надом на васкрсење и бесмрће. Но због чега су људи тако често хладни према Литургији? Због недостатка расуђивања, због малOVERја и неверја и због житејских страсти. Зашто више воле позориште него цркву? Зашто више воле многоглагољивост и смех глумаца него Богослужење? У позоришту се изображава свакодневни, ташти, пун страсти, нада, очарења и разочарења, живот људски, са својим болом и радошћу, са својом бедом, богатством и комфором, са својим патриотизмом и издајништвом, са својим пороцима и добродетелима, са својом телесном, страсном љубављу или мржњом; и човек се у позоришту као у огледалу, наслађује, забавља собом и често својим пороцима, плеска им, одобрава их и богато нагрђује њихово вешто изображавање. А за Литургију човек је у већини случајева неприпремљен, недостојан да живи њеним животом, да осећа њену величину и спасоносност, да се проникне њоме, да се одухотвори, да се обожити: земљан, он се отима ка земљи. Но има људи за које је Литургија све и сва на земљи.

***

Нека никог не саблажњава једнообразност службе, тј. Литургије, то што је у њој увек једно и исто, него нека сваки православни хришћанин ушима и срцем проникне у дубину Литургијине садржине, – у висину, у дубину, ширину и дужину љубави Божје, јављене грешном свету, који пропада у гресима; нека помишља о бескрајно великој жртви, коју је Исус Христос у лицу

Свом принео Оцу Небесном за грехе света; нека осећа како је Бог заволео свет, давши Сина Свог јединородног; нека се диви чуду оваплоћења Сина Божијег, обожења нашег кроз Њега, и неки је вечно благодаран Господу, и нека на љубав одговара љубављу пламеном, чврстом, као апостоли, јерарси, мученици, преподобни.

***

Вршећи Литургију са страхопоштовањем и чистим срцем, могуће је и треба се чврсто надати да ћемо кроз њу измолити у Бога све што је потребно за душе наше и тела: отпуштење грехова, здравље и спасење и у свему добар успех живима, и милост Божју, отпуштење грехова и упокојење са светима свима онима који су у вери, покајању и нади на вечни живот преминули. Литургија је свемоћна, сведејствујућа, јер замислите, каква се жртва на њој приноси? – Сам јединородни Син Божји. А када Бог Сиона Свог јединородног не поштеде, како дакле да нам с Њим све не дарује? (Рим. 8, 32). Апостол недоумева, како може бити друкче. Свештеници свете православне Цркве, чврсто дакле знајте и памтите, какво је у рукама вашим средство за умилостивљење Бога према свима људима, према целом свету, јер је то – жртва свемирна, и старајте се да Литургију увек вршите са пламеним духом, узвишеним умом и срцем, одбацивши свако житејско попеченије. О, како бескрајно скупочену, страшну, небесну и наднебесну Жртву ви приносите, дивну и страшну

самим небесним силама. Молите крепко Господа, да би достојно вршили ту чудну тајну.

***

Литургија је – дух и живот; њена је мисао: *да сви једно буду* (Јн. 17, 12) у Христу; све треба носити у срцу, за све се искрено молити. Човек је неизмерно мио Богу, као образ Божји; човек је, пали образ Божји, васпостављен крајњим изнурењем Сина Божјег за њега. Хвала Светој Тројици што нас је спасла! Човек се непрестано васпоставља, обнавља, спасава се пречистим Телом и Крвљу Христовом, обожује се. Литургија је – највеће чудо благодати, премудрости, свемоћи Господа Бога, непрекидно чудо: са радошћу и страхом, с љубављу према Богу и са међусобном љубављу треба увек присуствовати када се она врши. За време Литургије Силе небесне свагда невидљиво служе.

***

Литургија је непрекидно, громко сведочанство Божанственог према нама милосрђа, искупљења, обожења, свемоћи Божје, премудрости, правде, светиње. Благослов који се предаје рукама свештеничким јесте исто тако непрекидно сведочанство љубави Христа Бога према нама грешнима, љубави која превазилази разум, којом је Он на крсту уништио нашу законску клетву, *поставиши Сам за нас клетва* (ср. Гал, 3, 13), и измоли о свима нама благослов Оца Свога, који треба дубоко да

ценимо. Усрдно и с љубављу предајите, о јереји, благослов Господњи људима; будите верна оруђа Спаситеља свога.

***

Литургија и, уопште, Богослужење наше Православне Цркве, било празнично или свакодневно, нарочито празнично, ставља нас у најживљу везу са Главом Цркве Господом Исусом Христом и с Пречистом Владичицом Богородицом, са небесним невештаственим Силама анђелским и са свима светима, које ми непрестано прослављамо, благодаримо, молимо за заступништво, за помиловање, за помоћ; Господ је рекао: *evo ја сам с вама у све дане до свршетка века* (Мт. 28, 20). Присуство свога владике и Бога ми нарочито осећамо у Богослужењу и по преимућству у Литургији, у којој се ми на најбитнији начин сједињујемо са Њим у причешћу Св. Тајнама Његовим. У току годишњег круга времена Господ као да се сваке године рађа пред нашим очима, обрезаје се, сусреће Га у храму Симеон, крштава се, излази на проповед свету, чини чудеса, претрпљује завист и непријатељство од књижевника, фарисеја, првосвештеника, страда, умире на крсту, бива погребен, васкрсава, узноси се на небо, шаље Светога Духа не верујуће у Њега.

***

О, како треба да је чист срцем и узвишен духом свештеник, који служи Литургију, као и остале службе,

koji prinosi Bogu takve opšte i jednodušne molitve za sav svet, za sve ljude, za žive i umrle, i koji prinosi zahvalnu Žrtvu Gospodu za sve svete i za Samu Prечисту Богородицу! Он треба да буде изнад свега земаљског, изнад свих земаљских страсти, изнад свих бесовских заплашивања. Он треба да буде испуњен пламеном, серафимском љубављу према Богу и према богољубљеном свету, јер Богу тако омиле свет да и Сина Свог јединородног даде, да ни један који га верује не погине, него да има живот вечни (Јн. 3, 16).

***

Литургија је – тајна очишћења, освећења, просвећења, препорођења, оживљења човека за живот вечни; тајна љубави Божанствене, тајна узвишења, обожења посрамљеног, пониженог, погиблог у гресима човека.

***

Литургија је најбољи пробни камен нашег душевног стања: да ли смо живи или мртви, шта се у нама гнезди; какве страсти, какве немоћи душевне? О, са каквом се марљивошћу треба свагда припремати за вршење ове наднебесне, страшне, животворне тајне, ове свемирне жртве, жртве за све што је на небу, на земљи и у преисподњи!

***

Велика је задаћа и велики труд за свештеника вршити Литургију: јер је потребна најбрижљивија припрема за служење, посведневна, а не привремена,

– једном речју, потребно му је анђеоско бестрашће, пламена љубав према Богу и људима, вишњи ум и вишње срце и потпуно сагласна са вољом Божјом његова сопствена воља.

***

Како се близу један до другог налазе и небожитељи и земљежитељи, и Божија Мајка и сви свети, и сви ми православни хришћани, када се врши божанствена, свемирна, свеудружујућа Литургија! Боже мој, какво прерадосно, животворно општење!

***

Да би стајали богоугодно за време Литургије, треба овладати предметом Литургије (њен је предмет: сав живот Спаситељев од колевке до гроба, од васкрсења до вазнесења и одашиљања Светога Духа): тада ће Литургија потпуно проникнути наш ум и срце. Ко је најбољи зналац и мајстор у стварима науке и уметности и у стварима трговачким, земљорадничким и другим? Онај који је потпуно овладао својим предметом, изучио га свестрано; претворио га, тако рећи, у свој сок и крв, тако да је он постао душом душе његове. А колико је препрека за човека да овлада овим највећим предметом Литургије? Треба одбацити сваку житејску бригу и страст и бити горе, са анђелима и светима и са Самим Господом анђела, треба имати чисто срце, треба имати у себи Духа Светога.

***

Нема ништа узвишеније и веће од Литургије – ни

на небу, ни на земљи. Како дакле треба свештеник да је врши. С каквим срцем, с каквим духом! С каквим устима, рукама. А какав се савет спомиње и остварује на Литургији? Сама Црква небесна торжествујућа је ту, и ратујућа, све што је на земљи и у преисподњи; са Главом – Христом.

***

Корист од Литургије, која се врши са пажњом пуном страхопоштовања, неизмерна је не само за сву Цркву Православну, већ и за сву васељену, за све људе свих вера и вероисповедања, јер се бескрвна жртва и молитве приносе Господу и за сву васељену: због вршења Литургије Господ дуго трпи сав свет и милује сав свет, дарујући му изобиљем плодова земаљских, успехе у наукама, уметностима, у земљорадњи, у домаћинству, милујући не само људе, већ и животиње, које служе човеку. О Литургијо чудна, Литургијо свемирна, Литургијо божанствена и боготворећа!... И ја многогрешни, за све дане свога благополучног живота дужан сам само Литургији, која свакодневно ходатајствује и за мене *уздисањима неисказаним* Духа Светога. Амин.

САДРЖАЈ

Увод	5
Свети Николај Жички о Литургији	7
Отац Јустин о Светој Литургији	21
<i>Владика Николај и отац Јустин о припреми за Свето Причешће</i>	
Свети Николај Жички: Света Тајна Причешћа	25
Авва Јустин: Припрема за Причешће	28
Отац Јустин о достојном и недостојном причешћивању	29
Отац Јустин о посту	44
<i>Владика Николај: од модернизма до Светог Предања</i>	
Владика Николај и модернизам	49
Како се постило и причешћивало код Владике Николаја?	54
<i>Отац Јустин и богочовечански конзервативизам</i>	
Отац Јустин о модернизму	57
Отац Јустин и обновљенци у Русији	61
Отац Јустин о реформи Литургије	66
Богочовечански конзервативизам	67
<i>Отац Јустин о промени календара</i>	
Отац Јустин и календарска реформа	71

<i>Свети Јустин Ћелијски о узорности свештенства</i>	
Лик свештеника по оцу Јустину	78
О припреми свештеника за богослужење	85
О клечању на Светим Службама	89
О благољепију богослужења	90
<i>Уместо закључка</i>	95
<i>Литература</i>	99
<i>Додатак</i>	
Свети Јован Кронштатски о Божанској Литургији (избор и превод оца Јустина)	100

